

Krajsovszky Gábor: „Mint aranyat az olvasztókemencében, megvizsgálta és elfogadta őket égőáldozatul.”¹

Megemlékező előadás tiszteletreméltó Mindszenty József bíboros, hercegprímás, esztergomi érsekről, pappá szentelésének 110. évfordulójára, esztergomi érseki kinevezésének 80. évfordulójára, valamint halálának 50. évfordulójára ajánlva

Mariazell

1

„A máriacelli búcsújáráhelyen a világ minden tájáról naponta odaérkező százak és ezrek találkozhattak Mindszenty bíboros nevével és sírhelyével. (...) A bíboros Máriacellben a világ szeme előtt volt, holtában némán is figyelmeztette a világot: a történelem folyamán nincs még egy olyan Isten-, egyház- és emberellenes politikai rendszer, mint a kommunizmus.”²

Mészáros Tibor

„A Mindszenty bíborossal kapcsolatos kutatási munkáimról bevezetőként azt tudnám mondani, hogy a budapesti Árpád-házi Szent Margit templomba kerülve, néhai Bölcsvölgyi Zoltán volt a hitoktató atyám, akit 1946-ban Pünkösdi hétfőn Mindszenty Bíboros szentelt pappá. Akkor, 1981-ben még csak nagy titokban lehetett Mindszenty bíborosról Magyarországon legálisan igazat beszélni. Ő elhintett bennem egy olyan nagyfokú, jó értelemben vett kíváncsiságot és érdeklődést, hogy elhatároztam, amikor már leérettségiztem – természetesen még akkor is ilyen szempontból tiltott idők voltak –, hogyha egyszer jobbra fordul Magyarország sorsa és Mindszenty bíborosról legálisan is lehet majd kutatási adatokat gyűjteni, akkor én mindent meg fogok tenni annak érdekében, hogy mindezt meg tudjam mutatni és közkinccsé tudjam tenni.”³

Krajsovszky Gábor

¹ Bölcs 3,6. Ez a szentírási idézet – Mindszenty bíborosra vonatkoztatva – többször elhangzott Mindszenty bíboros temetésének közvetítésekor a Szabad Európa Rádióban is.

² Mészáros Tibor: Akit övéi be nem fogadtak. Mindszenty bíboros titkárának visszaemlékezései. Pro Domo, Pécs, 1997. 297-298. <http://www.ppek.hu/k177.htm>

³ Mária Rádió – Hitvalló – Dr. Krajsovszky Gábor gyógyszerésszel, egyetemi docenssel, és Mindszenty kutatóval Perczel Éva beszélget, 2014.04.17-én.

https://hangtar.mariaradio.hu/media/hitvallo/2014/14.04.17.%2016-00%20Hitvall%C3%B3_dr%20Krajsovszky%20G%C3%A1bor.mp3

Az utolsó napok – Mindszenty bíboros halála, temetése

„Minden magyarnak az a kötelessége, hogy igenis álljuk a harcot mindhalálig, és nem adjuk meg magunkat, és ellenségeinknek nem tesszük meg azt a szívességet, hogy félig-meddig odaállunk oldaluk mellé.”⁴ „Mi nem kérünk soha kölcsön a sátántól kezét arra, hogy az Isten terveibe beavatkozzunk, és hogy a nemzetünknek olyan támaszai legyünk, mint ahogy az említett ellenségek a támaszai.”⁵

Mindszenty József

Mindszenty József halála

1975. május 6-án, 14 óra 15 perckor hunyt el Bécsben, számkivetésben a nagy magyar főpásztor, vérontás nélküli vértanú, Mindszenty József bíboros, hercegprímás, esztergomi érsek.⁶ Az akkori magyarországi rezsim mindent elkövetett a bíboros jellemének bemocskolása, teljes lejáratása érdekében. A vaskos hazugságok és arcátlan rágalomok magukra a rágalmozókra hullanak vissza, jellemtelenségük ékes bizonyítékaiként. Mindszenty bíboros próféta volt: meglátásai az ateista kommunizmusról, a szabadkőművességről, az erkölcsi törvények semmibe vételéről, azok eltipróiról szóról-szóra beteljesedtek. A bíboros erről naplójában többek között így ír: „Az ateizmus peremtámogatója nem tudok lenni. Akik messziről támogatják, nem ismerik a bolsevizmust. Én ismerem: genocide (népirtó), a massa damnata (elkárhozott tömeg) pokoli szállítója.”⁷

A bíborosról szóló bárminemű igaz szó, vagy írás kemény megtorlásokat vont maga után az akkori állapotokból kifolyólag: Magyarországot egy idegen és nem keresztény hatalom tartotta megszállva és uralkodott fölötte a szolgálatában álló csatlósokkal. Az utóbbi másfél évtizedben azonban már idehaza is legálisan megjelenhetnek a szentéletű bíborossal kapcsolatos, az igazságot fedő dokumentumok. Legfőbb ideje, hogy személye a megérdemelt méltó helyet és kellő jelentőséget elnyerje, hogy példaképként állhasson a magyarság és az egész kereszténység előtt ebben az erkölcsi értékeit, valamint alapvető jogérzékét is rohamosan elvesztő világban.

Ami máig a Magyar Katolikus Egyházból megmaradt, az csakis a bíboros, illetve az ő példáját, szellemiségét követők érdeme és nem azoké, akiknek „a koegzisztencia világpiacán a legolcsóbb tucát-cikk a magyar prímás”⁸ volt. Ez az a tény, amit ellenségei sohasem bocsátanak meg neki. Tanításai ma, egy felettébb alattomos és gátlástalan keresztényüldözés idején éppoly időszerűek, mint amilyenek elhangzásuk idejében voltak.

⁴ Dr. Jaszovszky József: Mindszenty, a főpásztor Észak-Kaliforniában. A szerző kiadása, Menlo Park, Kalifornia, 1980. 107.

⁵ Mindszenty József: „Pünkösöd a számkivetésben”. Pünkösöd ünnepén Bambergben, 1972. május 21. Vasárnapi Levél, Wien, 1972. (7/8.) 315.

⁶ Magyarok Vasárnapja 2005. július-augusztus-szeptember

⁷ Mindszenty József: Napi jegyzetek. Budapest, Amerikai Követség 1956-1971. Mindszenty Alapítvány, Vaduz, 1979. 312.

⁸ Mindszenty József: Napi jegyzetek. Budapest, Amerikai Követség 1956-1971. Mindszenty Alapítvány, Vaduz, 1979. 300.

Szellemi végrendelete

Az alábbiakban Mindszenty bíboros jellemző megnyilatkozásaiából olvashatunk; mindez „a magyar történelemnek egyik legnehezebb korszakában eligazító hang és útmutató kéz”⁹ volt sokak számára.

1948 Nyarán a bíboros így figyelmeztette a világ püspökeit a marxizmus elterjedésének veszélyére: „Ha Magyarország teljesen elbukik a marxizmus áradatában, egész Európa számára sírba száll a szabadság. Aki nem hiszi, jöjjön ide és lásson szemével!”¹⁰

Az 1974-es torontói sajtókonferencián az egyik feltett kérdés így hangzott: „A nyáron Budapesten jártam. Azt tapasztaltam, hogy a templomok mindig tele vannak, köztük rengeteg a fiatal. Hogyan egyeztethető ez össze a kommunista vallásellenességgel?”¹¹

Mindszenty válasza - az ezzel kapcsolatos egyéb nyilatkozataival kiegészítve - az alábbi volt: „Onnan Kelet felől ma a cél érdekében hirdetik, hogy hiszen a legelrugaszkodottabbak is szelíd bárányok lettek ott. Ne higgyétek! Gyümölcsseiről ismerjük meg a fát. Hogy ott több a templomba járó, mint egyik-másik nyugati országban, az lehet; de ez nem az ottani rezsimnek az érdeme, hanem a kereszt alatt roskadozó keresztényeké.”¹² „A magyar kereszténység és az ifjúság hitét a kommunizmus 25 év alatt sem tudta megtörni. Ezt a hitet a családi nevelés biztosítja. De hivatalosan 1948 óta a magyar iskolák szelleme ateista. Hittanórák az iskolákban nincsenek, csak a templomokban folyhat hittanoktatás. Csak egyetlen adatot hozok fel annak a tragikus ténynek bizonyítására, hogy az ateista nevelés milyen szörnyű károkat okoz a magyar fiatalok lelkében: a múlt évben 15 ezer 18 éven aluli kislány kért abortuszt!”¹³

„A magyar történelem mostani fázisában a rendszer 15 év alatt kiirtott 3.150.000 magzatot. Ehhez hozzáadhatom azt a jó másfélmillió emigránst, akiket túlnyomórészt ez a rendszer tett hazátlanná és számkivetetté. Ez együtt több mint öt és félmillió magyar, azonos az 1490-beni Mátyás halála-kori lakosság létszámával! Maga Kádár János, 15 év alatt elpusztított 3.150.000 méhmagzatával - mellyel sajnos világelsőkk lettünk - több embert pusztított el, mint 22 török szultán 456 éven keresztül. Ha valahol létezik az emberi jogoknak csúffá tétele, akkor Magyarország tipikus példája ennek.”¹⁴ „Ne engedjétek a szovjet érdeket a magyar anyaméhig eszközöző „orvosok” és „gyógyszerészek” kezével. Aki teszi, engedi, megtagadja magyarságát, ártatlan magyar életek útonállója.”¹⁵

„Első forrásból veszem, amit pár héttel ezelőtt mondott el nekem bizalmasan egy magyar óvodai jelenetről egy fültnú. A kommunista óvónő a 3-tól 5 éves kisgyerekektől azt kérdezi: „Gyerekek, van-e Isten?” Az apróságok fészengenek helyükön e furcsa kérdésre, de hallgatnak.

⁹ Palágyi Natália: Hűségesen követte az Urat. Mindszenty bíboros életútja és példája. Magyar Könyvnyomda, Ungarische Buchdruckerei, St. Gallen, 1976. 3. <http://www.ppek.hu/k320.htm>

¹⁰ Felhívás a világ püspökeihez 1948. július 1. Mindszenty Breviárium. Magyarok Mindszenty Mozgalma, 1998. 18. <https://docplayer.hu/2605442-Magyarok-mindszenty-mozgalma-mindszenty-breviarium.html>

¹¹ Mindszenty József: „Életem utolsó percéig harcolok”. Sajtókonferencia Torontó, 1974. szeptember 21. Magyar Élet, 1973. október 6. In: Mindszenty József: Szentbeszéd III. Vasárnapi Levél, Wien, 1973. (11/12) 50-53.

¹² Fatima, 1972. október 13. Mindszenty József: Hirdettem az Igét. Mindszenty Alapítvány, Vaduz, 1982. 213. Mindszenty bíboros fatimai beszédjét a lisszaboni nunciátúra – Mindszenty József háta mögött – a nyomdában cenzúrázta és az itt idézett részt is kivették belőle. Mindszenty József: Emlékirataim. Weller Publishing Co. Ltd., Torontó, 1974. Szent István Társulat, Budapest, 1989. 490. http://ppek.hu/szit-pdf/Mindszenty_Emlékirataim_facsimile.pdf

¹³ Mindszenty József: „Életem utolsó percéig harcolok”. Sajtókonferencia Torontó, 1974. szeptember 21. Magyar Élet, 1973. október 6. In: Mindszenty József: Szentbeszéd III. Vasárnapi Levél, Wien, 1973. (11/12) 50-53.

¹⁴ Frankfurt, 1974. október 10. Mindszenty Breviárium. Magyarok Mindszenty Mozgalma, 1998. 36.

¹⁵ Mindszenty bíboros itt idézett végrendelete Budapesten, az amerikai követségen készült 1962. október 19-én. Ez a bíboros szellemi végrendelete tartalmazza a Csonka-országban élő, valamint a világon szétszóródott valamennyi magyar számára. Mészáros Tibor: A száműzött bíboros szolgálatában. Mindszenty József titkárnak napi jegyzetei (1972-1975). Lämpás Kiadó, Abaliget, 2000. 663-664. <http://www.ppek.hu/k248.htm>

Az óvónő erre behízsgáló hangon így folytatja: „A szüleitek azt mondják, hogy van Isten, mert nem szeretnek benneteket. Én szeretlek titeket: meg is mondom, nincs Isten!” Ez a némbor egyszerre nyelvelt Isten és a szülők ellen. Íme, az új nevelés.”¹⁶

„A keresztény nevelés az egész emberi nem tengelykérdése. Az újkor elején beáradt reneszánsz és azóta a bölcsélet tévedéseinek egész sora – a nominalizmustól, a racionalizmustól egészen a német idealizmusig és a materializmusig, legújabbban, 1917 óta a politikai hatalom fegyvereibe öltözködött istentelenség és embertelenség – elárasztotta az emberek öntudatát. A nevelés eszköze Lenin kiagyálásából, 1917 óta a kényszer munka lett. E kényszer igájába hajtottak 66 millió férfit, nőt, gyermeket, és csak a Fehér Csatorna kiásása 250.000 emberéletet követelt. A keresztény nevelést sarkaiból kiforgató módszerek kényszerbe és gyilkolásba torkollanak. Az alapértékeknek tagadásával szemben nekünk keresztényeknek kell annyi bátorságunknak lenni, hogy a nevelés középpontjába állítsuk ismét Isten létét, a halhatatlan lélek örök rendeltetését, az emberi méltóságot és az emberi lelkiismeretnek ezekre épített szabadságigényét. Nem szabad meginognunk a nagy ellenkezések láttára sem: a tízparancsolat érvénye, a családi szentély tiszta légköre, a szülői tekintély fenntartása, minden gyermek Gyermek-Jézustól származó méltósága, - ezek hirdetése az Egyház küldetésének alapja és vele együtt minden emberi társadalomé. Az „aki bírja, marja”, az erőszak, a rablás, a terror nem lehet és nem válhat jogforrássá. Az elmondottak nem elképzelések, hanem a világ nagyobbik felének - közte a 120 milliós közép-európai szovjet gyarmatbirodalomnak - mindennapi valósága. Az Egyház a családok és egyének nevelésének jogán áll. Ezért folytat harcot a lengyel püspöki kar, ezért harcoltak 1948 végéig a magyar püspökök is. Itt nem békés együttélés, a detente meg a turizmus segít, hanem az elvek fenntartása, a gyakorlati szembehelyezkedés, különben az út csak lefelé vezet. Az Üdvözítő mondotta: „Gyümölcsöikről ismeritek meg őket.” Az ifjúság bűnözési statisztikája mellé bevonul a gyermekbűnöké. A legtöbb országban ez annak előtte ismeretlen volt. Észbe kell kapnunk; ragaszkodnunk kell az Isten és ember együtteséhez. Az emberi nem mivoltához, léte első pillanatától kezdve, a nevelés szabadságához, családban, iskolában. Ne rettenjünk meg, hanem az Isten és Egyház embereinek hitével, mély bizalmával, amely századok válságait bírta le: legyen bátorságunk és hitünk nekiállni a holnapi jobb, emberibb és istenesebb világ megteremtésének.”¹⁷

1974-ben megjelentek Mindszenty bíboros emlékiratai.¹⁸ Az erről tartott sajtókonferencia egyik kérdése a következő volt: „A Szentatya megtiltotta, hogy közzé tegye emlékiratait?”

Mindszenty válasza: „Én nem tartom tilalomnak, csupán csak aggálynak, amint ez a könyvemben benne van. A Szentatyanak arra nézve volt aggálya, hogy a könyvemben érintett tettesek majd engem támadni fognak. Nagyobbnak gondolta a tettesek táborát. Aztán kiderült, mára már csekély a számuk, mert velük is az történt, mint amit velünk tett a bolsevizmus. Saját embereit is felfalta. Nekem egyébként is 30 év alatt eggyel több támadás, igazán nem tesz semmit, én úgy hozzászóltam ezekhez, mint kutya a veréshez.”¹⁹

¹⁶ Dallas, 1974. június 18. A gyermeknevelés feladatairól a Dallasi Egyetemen díszdoktorrá avatásakor. Csonka Emil: Krónika Mindszenty bíboros amerikai útjának egyik jelentős szakaszáról. München, 1974 (kézirat). 91-92.

¹⁷ Dallas, 1974. június 18. A gyermeknevelés feladatairól a Dallasi Egyetemen díszdoktorrá avatásakor. Csonka Emil: Krónika Mindszenty bíboros amerikai útjának egyik jelentős szakaszáról. München, 1974 (kézirat). 91-92.

¹⁸ Krajszovszky Gábor: „Mint aranyat az olvasztókemencében”. JEL, 2004. október, 237.

¹⁹ Frankfurt, 1974. október 10. Mindszenty Breviárium. Magyarok Mindszenty Mozgalma, 1998. 36.

A keresztények kezdettől fogva az új hit vetését látták a hitvallók tanúságtételében. Az a bíboros, akinek élete emberi fogalmak szerint véget ért, garanciát jelent számunkra, hogy az Egyház új jövő elé néz Európában.²⁰

Korabeli beszámolók²¹ részletesen elbeszélik a bíboros utolsó napjait, óráit, a bécsi Irgalmasok Kórházában való elhunytát, temetésének előkészületeit.

Utolsó lelkipásztori útján, Dél-Amerikában, mint mindig, ezek hallgatták szavait. Venezuela és Columbia magyarjai között láthatjuk a bíboros urat, aki már akkor figyelmezteti Dél-Amerika népét a közelgő istentelenség veszélyeire. Hazafelé fáradtan, betegen húzódik az ülés párnái közé. Bécsbe április 27-én érkezett vissza. Másnap nem tudott misézni, bement a kórházba. Híveiért lángoló lelke még mindig sürgette, hiszen a közeljövőben Skandináviában is, Párizsban is várták látogatását. Ezért választotta az operációt, midőn orvosaival tanácskozott. Úgy döntenek, hogy operálni kell. „Akkor minél gyorsabban, mert még sok dolgom van hátra” - mondotta a bíboros úr. Az operáció előtti napon Dr. Vecsey József együttérzéssel mondta: „Hát megvolt az orvosi konzílium.” A bíboros az ő tréfás módján válaszolt: „Én elnököltem.” (Ezzel is tudtul adta, hogy ő maga akarta az operáció minél előbbi végrehajtását.) Készen volt az örök számadásra is. Magához kérte, átnézte és kiegészítette végrendeletét. Két órával a műtét után az ügyeletes irgalmas testvér jelzi aggodalmát: a vérnyomás, a vérkeringés rendellenes. Óriási küzdelem indul meg a beteg életéért. Most már nagy aggodalommal vártuk a Pázmáneumban az új telefonjelentést. Mikor megérkezett a végzetes hírrel, elnémultunk. Megyünk vissza a kápolnába, imádkozni a nagy Halottért. Az operációt követő délután tüdőembólia következett be, és az Úr Jézus, Akinek ő életét és szenvedéseit adta, isteni Szívére ölelte hűséges szolgáját. 1975. május 6-a volt, délután 2 óra 15 perc. Halálának híre hét perc alatt futott körül a világon és egy-két óra alatt eljutott a világ minden részébe. Telefonok és táviratok tömege érkezett a Pázmáneumba és a bécsi érsekségre. Megszólalt a bécsi Dóm lélekharangja, utána mindenütt,²² amerre magyarok élnek. Milliók imája szállt fel az égbe érte, s az ő nagy eszméinek diadaláért, közeli boldoggá avatásáért. Sokan érkeztek a tengerentúlról is, hogy elkísérjék őt utolsó földi útjára, Máriacellbe.²³

²⁰ Füzér Julián: Szentnek kiáltjuk! Katolikus Magyarok Vasárnapja, Youngstown, Ohio, USA, 1987. <http://www.ppek.hu/k360.htm>; Füzér Julián: Mindszenty bíboros, a szent. Katolikus Magyarok Vasárnapja, Youngstown, Ohio, USA, 1989.

Palágyi Natália: Hűségesen követte az Urat. Mindszenty bíboros életútja és példája. Magyar Könyvnyomda, Ungarische Buchdruckerei, St. Gallen, 1976.

²¹ Füzér Julián: Szentnek kiáltjuk! Katolikus Magyarok Vasárnapja, Youngstown, Ohio, USA, 1987.; Füzér Julián: Mindszenty bíboros, a szent. Katolikus Magyarok Vasárnapja, Youngstown, Ohio, USA, 1989.

Palágyi Natália: Hűségesen követte az Urat. Mindszenty bíboros életútja és példája. Magyar Könyvnyomda, Ungarische Buchdruckerei, St. Gallen, 1976.

²² Esterházy László, máriaremetei plébános érdekes beszámolót közöl egy – Mindszenty halálakor történt – eseményről: „Mint ötödéves teológus az esztergomi szeminárium asszisztenciagazdja voltam (...) most, hogy a hercegprímás meghalt, hát harangozzunk érte fél óra hosszat. Így is történt. Többen fölmentünk a haranghoz, és már a tervezett idő javarészét elhúztuk, amikor lihegve jött a sekrestyés, hogy „a palotából telefonáltak, hagyjátok abba!” Mi viszont kitarítottunk a fél óra leteltéig.” A Szív, 2000. június, 8.

²³ Mindszenty bíboros végrendeletében a következőképpen rendelkezett temetése, valamint esztergomi újratemetése felől: „Ha számkivetésben halok meg, temessenek el ideiglenesen a máriacelli kegytemplomban.” (Bécs, irgalmasok Kórháza, 1975. május 5.) „Ha Mária és Szent István országa felett lehull a moszkvai hitetlenség csillaga, vigyék testemet az esztergomi bazilikai sírboltba.” (Bécs, Pázmáneum, 1973. november 17.) Mészáros Tibor: A száműzött bíboros szolgálatában. Mindszenty József titkárának napi jegyzetei (1972-1975). Lämpás Kiadó, Abaliget, 2000. 665-666.

Búcsúztatás a Stephansdomban, a máriacelli temetési beszéd és az Ostpolitik

Mindszenty bíboros 1975. május 6-án hunyt el a bécsi Irgalmasok Kórházában. König kardinális, Bécs érseke május 10-én a bécsi Dómban a mintegy háromezer megjelent nevében búcsúzott Mindszenty bíborostól. „Búcsúzunk Mindszenty bíborostól, most, amikor elindul utolsó zarándokútjára, Máriacellbe (...) Ajka immár néma, de szavai tovább csengenek.”²⁴ „Áhítattal és tisztelettel hajlunk meg korunk e hitvallója és mártírja előtt. *Jó harcot harcolt meg.* Pályáját végigjárta. Hitét megőrizte. Most az igazság győzelmi koszorúja várja. Élete végén az Örök Bíró e szavakat írja neki: <Jó és hűséges szolgál, menj be Urad örömébe!>”²⁵

Közi Horváth József pedig ezekkel a szavakkal búcsúztatta a bíborost: „Sokkal helyénvalóbb, ha innen koporsója mellől nem a circumdederunt panaszával, hanem a Te Deum hálaadásával fordulunk az Egek Urához. A köszönet szavával, hogy Mindszenty Józsefet magyarnak teremtette és 60 esztendőn keresztül segítette a magyar haza és nép szolgálatában. Egyháza és nemzete szolgálatát, mint a Vas megyei Felsőpaty falu káplánja kezdte el és mint a világ apostola fejezte be.”²⁶

„König bíboros a bécsi Stephansdomban búcsúztatta, ő tartotta 1975. május 15-én a temetési szertartást (...) Julius Döpfner bíboros, müncheni érsek, néhány német és osztrák püspök vett részt a temetésen. De a magyar püspökök közül egyetlen egy sem jelent meg, a bécsi nuncius is mondvacsinált ürüggyel távollétével tündökölt.”²⁷

A keresztény hitvallók tanúságtétele minden korban a hit magvetését, megerősödését jelentette. Az a bíboros, akinek élete emberi fogalmak szerint véget ért, garanciát jelent arra, hogy az egyház új jövő elé néz Európában.

A máriacelli temetést megelőző eseményekről a két megadott forrásban P. Szőke János különös visszaemlékezése²⁸ olvasható, *Egy nagy ember temetése címmel* – a temetési beszéd megakadályozását, annak módosítását akarták véghezvinni bizonyos körök. Ez megghiúsult, újra a bátorság és egyenes út győzött, így a beszéd is változatlan formában hangzott el.

Szőke János atya visszaemlékezése a máriacelli temetésre

„A temetési szertartás méltó keretek között történt. König Franz bíboros, Bécs érseke pontifikált. Mellette láttuk Döpfner Julius bíborost Münchenből, Weber Johannes és László Stefan osztrák püspököket. Több bencés és cisztercita apát is jelen volt. A legnagyobb csoportot mégis az a száznál is több magyar pap képviselte, akik a világ minden részéről Mariacellbe jöttek a nagy Bíboros temetésére. A rendezők P. Werenfried van Straaten atyát kérték meg a gyászbeszéd elmondására. Az atya megemlítette, hogy Mindszenty bíboros küzdőtársa volt, és élete csúcspontjának tartja a nagy megtiszteltetést. Mindenki tudta: abban a nehéz időben, a megalkuvás és a kompromisszum világában, nem is volt olyan egyszerű a búcsúztató beszéd elmondása, hogy az érzékeny fülűek meg ne botránkozzanak. Beszédére napokon keresztül készült, bár gyakorlott szónok volt, akinek nem okozott gondot nagy tömeg előtt szószékre

²⁴ Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco–München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 248.

²⁵ Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco–München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 249.

²⁶ Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco–München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 248.

²⁷ Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 184. <http://www.ppek.hu/k1212.htm>

²⁸ Szőke János: Göröngyös úton Gloria - Keresztény Szó – Kolozsvár, Don Bosco Kiadó – Budapest, 1993. Egy nagy ember temetése 125-144. Pajor András: Magyar szentek földi pártfogója – Szőke János atya vallomásai. Korda Kiadó, Kecskemét 2006. Egy nagy ember temetése 71–88.

lépni. A római Fiumicino repülőtérrel indultunk Bécs felé. A gépen kezembe adta a beszédet, hogy olvassam el és mondjak róla véleményt. Hálát adtam az Istennek, hogy Werenfried atyát kérték fel szónoknak. Bizonyára más is tudott volna méltó búcsúbeszédet tartani, de minden valószínűség szerint nem olyan bátr. Beszédét gyorsan lefordítottuk magyarra, és a Szabad Európa Rádió magyar osztályának rendelkezésére bocsátottuk. A bécsi repülőtérrel gépkocsival utaztunk Mariazellbe.

Mariazellben a temetés előtti estén a televízió és a rádió szemfüles emberei meg akarták szerezni Werenfried atya beszédét. Először azt gondoltuk, be akarják építeni a másnapi közvetítésükbe, azért a nagy igyekezet. Kiderült, hogy nem a szakmai igyekezet vezette őket, hanem a megalkuvó félelem. Attól tartottak, a beszéd olyan témájú lesz, ami sértené a vatikáni Ostpolitik állásfoglalását, másrészt pedig tarthatnak volna a magyar kormány tiltakozásától. Már attól is féltünk, hogy a Feichtegger szállóból, ahol laktunk, ellopják a kéziratot, és botrány lesz. Éppen ezért két másolatot készítettünk róla. Az egyikre egy német pap, a másikra én vigyáztam. Ez valahogy kitudódott. A megvesztegetési kísérleteknek se vége, se hossza nem volt. Fenyegetőzés is lett belőle, de nem voltam hajlandó kiadni a beszédet. Nem így a német kolléga, mert őt sikerült a riportereknek beugratniuk. Azok elolvasták a szöveget, és azonnal rohantak vele König bíborshoz, hogy lám, P. Werenfried politikai beszédet akar mondani.

Mindszenty bíboros koporsóját körmenetben kísértük a kegytemplomba, amikor König kardinális titkára visszahozta a beszéd kéziratát. Magam is láttam a kéziratot: alá volt húzgalva piros ceruzával, úgy nézett ki, mint egy rossz iskolai dolgozat. P. Werenfried nem volt hajlandó javítani rajta. Azzal védekezett, hogy ilyen rövid idő alatt nem tud vele elkészülni, németül rögtönözni meg, külföldi lévén, nem tud. Később elmondta az igazi okot is: gyávanak és opportunistának érezte volna magát a nagy Bíboros koporsója előtt, ha egy betűt is változtat a beszéden. Meggyőződésem, hogy a beszédnek történelmi jelentősége van.”²⁹

„A halotti toron magyar papok társaságában voltam. Az asztalunknál ült egy osztrák kolléga is. bekapcsolódott ő is a társalgásunkba. Véleménye meglepett. Azt mondta, hogy Mindszenty bíboros halálával lezárult a magyar egyháztörténelem egyik dicsőséges szakasza. Akármilyen lesz a következő fejezet, olyan kiemelkedő egyénisége, mint az elhunyt Bíboros, biztosan nem lesz. Azóta sokszor elgondolkoztam ezen a megállapításon, és igazat adtam az ismeretlen osztrák papnak. Az okoskodó, helyesebben a helyezkedő kollégák közül az egyik nagyon erősítette, hogy P. Werenfried az osztrák és német püspökök előtt az erős és félre nem magyarázható beszéde miatt – legalább is átmenetileg – kegyvesztett lett. Fültanúja voltam Julius Döpfner bíboros kritikájának, amelyet P. Werenfriednek, a mariazei bencés priorátus folyosóján mondott: »Az atya alaposan kirohant a magyar püspökök ellen, és a vékonyfonalú Fatima-elmélet sem illett bele a mondanivalójába. Ön az Isten szócsöve, beszéljen és cselekedjen úgy, mint azt eddig tette.«³⁰

²⁹ Szőke János: Göröngyös úton Gloria - Keresztény Szó – Kolozsvár, Don Bosco Kiadó – Budapest, 1993. 126-128. Pajor András: Magyar szentek földi pártfogója – Szőke János atya vallomásai. Korda Kiadó, Kecskemét 2006. 73-75.

³⁰ P. Werenfried van Straaten, a kiváló flamand hitszónok a temetési szertartáson így beszélt: „Isten egy olyan keresztúton vezette Mindszenty bíborost végig, amelyet bíboros eddig aligha járt meg. Példás hűséggel ment végig ezen az úton anélkül, hogy ellenségeit gyűlölte volna; de nem is tért ki előlük, amikor megalkuvással vagy meneküléssel életén könnyíthetett volna. Hűségesen követte az Urat, hiszen ahol Krisztus volt, ott kellett lennie az Ő szolgájának is. (...) Itt és most szemtől szemben állunk az örökkévalóságba költözött Mindszenty bíborossal. Ő – jobban, mint bárki más – felismerte az Egyházat és a világot fenyegető veszedelmet. Testvéreim, hallgassatok rám! Ébredjen fel végre a kereszténység! Az Egyház vérzik. Krisztus számtalan emberben meghal. Százával gyilkolták le vagy vetették börtönbe a püspököket, száműzték, elszakították őket híveiktől, vagy pedig Isten ellenségeinek szolgálatába kényszerítették. (...) Papok és szerzetesek tízezreit tiltották el a lelkipásztorokodástól (...) nem egyszer pástor helyett béresekre bízták a nyájat, olyanokra, akiket saját egyházi feletteseik által kényszerítettek, hogy a sátán propagandistái legyenek. (...) Keresztény szülők gyermekeiket százezerre számra a mennyei Atya elleni gyűlöletre nevelik. (...) Ki tudja azok számát, akiket csontjuk velejéig megront a materialista

Mindszenty temetése után tényleg új korszak következett a magyarországi római katolikus egyház életében. Az egyház és a politikai élet utolsó nagy egyénisége a Bíboros személyével eltűnt. A Vatikán keleti politikája is nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a magyarországi kommunista rendszer által létrehozott Egyházügyi Hivatal hazánkban az egyházi életet teljesen ellenőrzése alatt tarthatta. (...) Többen azzal vádolták a hős Bíborost, hogy elszámította magát, nem gondolt a kommunizmus térhódítására, és arra sem, hogy be kell rendezkedni a vele való együttműködésre. Lehet azonban, hogy éppen az ő imája volt az a természetfölötti erő, amely kikönyörögte a magyar nép és a magyar egyház számára is a szabadságot és bizonyosságot tett arról, hogy nem Mindszenty, hanem a társutasok számították el magukat.”³¹ Döpfner bíboros el nem fogadható kritikája is igazolja a Vatikán keleti politikájának tényerését.

Mindszenty bíboros boldoggá avatásáról

Ugyancsak Szőke János atya így vall Mindszenty boldoggá avatásának emigrációban indult kezdeményezéséről: „A Mindszenty Alapítvány évente kétszer tart ülést, hogy az aktuális ügyeket megbeszélje. Ezek közé tartozik elsősorban Mindszenty József boldoggá avatásának a bevezetése. (...) Az Alapítvány elnöke (...) megkérte a bécsi főpásztort, hogy nevezzen ki az Alapítvány javaslatára egy posztulátort. Ez a kinevezés 1985 tavaszán, személyemben meg is történt. Természetesen az egész munkát titokban kellett végezni, félve a budapesti Egyházügyi Hivatal tiltakozásától. Félelmünk megalapozott volt. A Szenttéavatási Kongregációban ugyanis Mons. Fabijan Veraja altitkár elmondta, hogy a bolgároknak is van egy Mindszentyhez hasonló főpapjuk, akinek a boldoggá avatását szintén az emigrációban kezdeményezték. Amikor ezt a szófiai hatóságok (értsd: kommunista állami – KG) megtudták, kényszerítették a bolgár püspököket, hogy tiltakozzanak ellene. A tiltakozásnak az volt az eredménye, hogy a Vatikán leállította a munkát. El akartuk kerülni a hasonló bonyodalmakat.”³²

Werenfried van Straaten: Szentet jöttünk temetni

(Elhangzott az áldott emlékü bíboros temetésén Máriacellben, 1975. május 15-én.)

Azon a kegyhelyen vagyunk, ahol Mária immár több mint 800 esztendeje édesanyjai szeretettel hajol le a keresztyén Európára; azon a kegyhelyen vagyunk, ahol ő elődeinknek vigaszt nyújtott a szomorúságban, erőt adott nekik a küzdelemre, és gyógyulást a lelki és testi szenvedésekben. Ott vagyunk, ahol az előző nemzedékek számtalanszor mondták ki Máriával, hogy „fiat”, hogy legyen nekem a te igéid szerint Krisztus újabb és újabb megtestesüléséhez a mi nyugati világunkban. És ha mi a mai napon, a mi szeretett bíborosunk elhunytá alkalmából kimondjuk a mi „fiat”-unkat, a mi „fiat”-unkat halálára, mely – a pápa szavai szerint – „egy lángot oltott ki, melynek sugárzó fénye az Egyház életének utóbbi évtizedeit beragyogta”, hisszük, hogy a drága kincsű magyar búzaszem, amelyik most Mária kertjének földjébe hull, nem marad magában, hanem dús gyümölcsöt terem.

szellem! (...) Emberi szemmel nézve a helyzet reménytelen. Egyedül csak Isten menthet meg bennünket. (...) Ez a felismerés persze hideg zuhanyként éri büszkeségünket. (...) Egyedül Istennél a menekülés. Ez a felismerés az, amely mindig újra és újra kivezet a tévelygésekből (...) s ez a felismerés nyugtasson meg bennünket, ahogy Mindszenty bíboros urat is megnyugtatta. (...) Imádkozzatok hát rendíthetetlen bizalommal s olyan hévvel, melynek szeretete átfogja az egész világot. És akkor az Úr lehajol hozzánk, s irgalmának nem lesznek határai.” In: Werenfried van Straaten: Szentet jöttünk temetni! Füzér Julián: Szentnek kiáltjuk! Katolikus Magyarok Vasárnapja, Youngstown, Ohio, USA, 1987. 157-165. <http://www.ppek.hu/k360.htm>

³¹ Szőke János: Göröngyös úton Gloria - Keresztyén Szó – Kolozsvár, Don Bosco Kiadó – Budapest, 1993. 137-139. Pajor András: Magyar szentek földi pártfogója – Szőke János atya vallomásai. Korda Kiadó, Kecskemét 2006. 85-87.

³² Szőke János: Göröngyös úton Gloria – Keresztyén Szó. Kolozsvár, Don Bosco Kiadó, Budapest, 1993.140.

„Hiszen az igaz lelke Isten kezében van, és nem érheti többé szenvedés, mert Isten próbára tette, és magához méltónak találta.”

Isten megpróbálta őt. Olyan keresztúton vezette végig, amit bíboros eddig aligha járt meg. Példás hűséggel járta ezt az utat, anélkül, hogy ellenségeit gyűlölte volna, de nem is tért ki előlük, amikor kompromisszummal vagy meneküléssel megkönnyíthette volna életét. Hűségesen követte az Urat, mert ahol Krisztus volt, ott kellett az ő szolgájának is lennie.

Kimondhatatlanul sokat szenvedett!

Aki 1949. február 5-én visszafajtott könnyekkel hallgatta perének a rádióban közvetített részleteit, soha nem fogja elfelejteni azt a hangot, azt az elhaló hangot, amely egyre csak sóhajtott: „Igenis, igenis, úgy van.”

Ez nem az igazi Mindszenty hangja volt, hanem a meghamisított, a manipulált Mindszenty öntudatlan dadogása. A meggyötört emberé, akit sátáni mesterkedéssel, irgalmatlan ütlegetésekkel akarattal nélküli nyomorékká tettek. „A balgák szemében szinte halottnak tűnt.”

A fizikai bántalmaknál is jobban szenvedett akkor, amikor az úgynevezett „békés koegzisztencia” közepette az ő világító alakját csalással, megtévesztéssel és rágalomokkal szisztematikusan elhomályosították, úgyannyira, hogy Krisztus szemrehányása: „Jeruzsálem, Jeruzsálem, mely megöli a prófétákat, és megkövezed azokat, akiket hozzád küldök”, a mai Egyházra is alkalmazható. „Ily módon ebben a világban elveszítette az életét, de megőrizte azt az örök életre.”

Még többet szenvedett a kereszt alatt, amelyet ő maga a saját élete legnehezebbikének mondott, amikor nyolcéves kommunista rabság és az amerikai követség tizenöt éves önkéntes fogsága után néma tiltakozását és szeretett hazáját el kellett hagynia.

„Az Isten megpróbálta őt, és magához méltónak találta.”

Éjjel-nappal szenvedett a Magyarországról érkezett levelek szomorú tartalma miatt. Az egyikben például ez állt: „Isten színe előtt írom e sorokat. Magyar pap vagyok, aki elutasította, hogy elhagyja hazáját, s aki kész arra, hogy életét az Egyházért feláldozza. Komoly okaim vannak arra, hogy azt gondoljam: a szabad Nyugat nem ismeri eléggé a mi tragikus helyzetünket. Attól tartok, hogy a katolikus Egyházban olyan papok és püspökök vannak, akik nincsenek tisztában megaláztatásaink mélységeivel, és kétségbe vonom, hogy a mi magyar püspökeink római látogatásaik során a Szentszékkal szemben teljesen őszinték lennének. A magyar Egyház a kommunista állam cselédjévé lett. A valóságban nem a főpapi hierarchia kormányozza, hanem a rendszer népbiztosai és megbízottai, akiket a kommunista párt nevez ki, és akik egyben a titkosrendőrség emberei. Az általuk ellenőrzött püspöki iroda nem más, mint az ateista államhatóság végrehajtó szerve, és csak a kommunista politika céljait szolgálja. Isten színe előtt és az egész katolikus Egyház fóruma előtt tanúsítom – állításaim súlyosságának tudatában –, hogy Krisztus fenséges jegyesét itt nálunk nemcsak a becsületére való üldözés, hanem még kiválasztott fiai egy részének árulása révén is az istentagadók rabszolgájává alacsonyították.”

Eddig a Magyarországról jött levél.

E levél tartalma mélyen lesújtotta Mindszenty bíborost. Főleg annak a tudata, hogy Krisztus szava, mely szerint, „aki szereti életét, el fogja veszíteni azt”, Magyarországon is többszörösen beigazolódik. És ebben az összefüggésben kimondhatatlanul sokat szenvedett azon döntés miatt is, mely magának a Szentatyának is nehezebbre esett, amikor őt esztergomi érseki székétől és Magyarország prímási tisztségéből felmentette. „Mint az aranyat az olvasztókemencében, úgy tette próbára őt az Isten, és mint eléggő áldozatot fogadta el őt.”

Mindszenty bíboros nem engedett annak a kísértésnek, hogy nyilvánosan hangoztassa igazát, hanem magára vette azt a keresztet is, amely onnan jött, ahonnan legkevésbé várta. Ez a

magatartás a hit szempontjából egész életének megkoronázása volt. Mert ez által erő és áldás forrása lett, nemcsak magyar hazája, hanem az egész Egyház számára is.

Keserű sorsa emlékeztet bennünket arra, hogy minden erőfeszítés, mely a fenyegetett Egyházat megmenteni hivatott, hiábavaló, ha nem párosul vele a névtelen imádkozók kegyelmi áradata és a névtelen szentek néma kereszthordozása. Mert az Egyház ezekből meríti életerejét.

Így tekintve: az, ami a bíborossal történt, egyszer majd a szent kereszt győzelmének bizonyul. Ez az igazi oka annak, hogy az Isten megengedte mindazt, ami a bíborossal történt.

Éppen ezért – Mindszenty bíboros példáját követve – ügyelnünk kell arra, miként vélekedjünk a Szentatya döntéséről, mert a hitnek megvan az a fénye, amelyről előbb beszéltünk, s e fölött nem lehet vitatkozni. Az, hogy Krisztus engedelmes egészen a kereszthalálig, a pusztá értelem nem tudja felfogni. De meg kell hajolnunk ama bölcsesség előtt, amely a hideg értelem előtt talán értelmetlennek tűnik. Kételyeink és aggodalmaink ellenére sem vagyunk hajlandók felelőtlenségnek bélyegezni a pápa engedékenységét az ateistákkal szemben, akik Mindszenty letételét követelték. Ehelyett inkább imádkozzunk az üldözött Egyházért s azért, hogy a további fejlődés igazolja a pápát. És ha mégis másként alakulna, ha a pápa reményei nem válnának valóra, az elhunyt Mindszenty bíborossal együtt akkor is szilárdak vagyunk abban a meggyőződésben, hogy a döntésénél a Szentatya a jelen pillanatban még felfoghatatlan isteni akarat eszköze volt.

Mindszenty bíboros – a pápával történt őszinte eszmecsere után – úgy döntött, hogy engedelmeskedik, s ezen döntésének semmi köze a világi diplomáciához vagy a keleti politikához, hanem én úgy látom, ez a döntés Krisztus isteni stratégiájának egy része. Jézus Krisztus és a vértanúk, akik osztoztak a Mester sorsában, megelőzték Mindszenty bíborost a rögzös úton, amelyre ő is önszántából lépett. Ez az az út, amelyet minden kor szentjei jártak. Őket is éppen úgy megfosztották jogaiktól, mint Isten egyszülött Fiát, aki felvette a szolga alakját, s engedelmes lett a halálig a keresztfán. Ez az engedelmisség keresztje, s ez a kereszténység alaptörvénye.

Minden szükséges és dicséretes törekvés ellenére, hogy tudniillik az Egyházban is több érvényt szerezzünk az emberi jogoknak, nem ringathatjuk magunkat illúzióba, és nem felejthetjük el, hogy annak vagyunk védtelen tanítványai, aki jogfosztottként halt meg, akinek nemcsak élete, hanem halála is folytatódik bennünk.

Az egyháztörténelem ilyen óriása, mint Mindszenty bíboros, alávetette magát ennek a törvénynek. Ez nagy életszentség jele, egyben pedig példa mindenki számára, aki az egyházi engedelmisség oly gyakorta súlyos és felfoghatatlan keresztje alatt roskadozva jár.

Bízunk benne és reméljük, hogy azok a jelek és csodák, melyeket Isten az ő Egyháza megmentésére Mindszenty bíboros által adni fog, joggal mondatják velünk: „*Corona aurea super caput eius*”, aranykorona száll fejére, mert „Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert övük a mennyek országa. Boldogok vagytok, midőn szidalmaznak titeket, és minden rosszat mondanak rátok énmiattam. Örüljetek és ujjongjatek, mert nagy a ti jutalmatok a mennyben. Hiszen így üldözték már előttek is a prófétákat.”

A magyar nemzet e nagy lelkipásztorának utolsó kívánsága az volt, hogy végső nyughelye Máriának ez a temploma legyen. Sziklaszilárd meggyőződésének utolsó hitvallása, hogy a halálos veszélyben élő Isten országát Magyarországon és Európában csak úgy lehet megmenteni ebben az apokaliptikus küzdelemben, amely a napba öltözött és csillagkoronával övezett Nagyasszony és a vörös sárkány között folyik, ha bizalommal folyamodunk az Isten minden csatájában győztes Szűzanyához.

Igen, hallgassatok a ti bíborosotokra! Ő nem halott! Az ő lelke Istennél van, s őt nem érheti már többé fájdalom. Eljött az óra, amikor ő az Emberfiával együtt megdicsőül. Az Úr szava hangosan hirdeti az égből: „Dicsőséggel öveztem őt, és továbbra is felmagasztalom.”

A ti bíborosotok alakja ragyogva fénylik. Megítéli a pogányokat, és uralkodik a népeken. Továbbra is szól hozzátok, amiként prímási székfoglaló beszédében mondotta: „Legyünk az imádság népe; ha megtanulunk újra imádkozni, az erő és bizalom forrásának birtokosai lehetünk. Bízom a milliókat megmozgató imahadjáratban s édesanyám rózsafüzér-imájában.” A ti bíborosotok megismétli, amit 1948-ban Budapesten mondott: „Minden vágyam, hogy egymillió magyar katolikus család vegye kezébe a rózsafüzért, s könyörögjön a Szűzanyához.”

Mindszenty bíboros Istennél van, s ma is vallja, amit egyik főpásztori levelében írt: „Isten ujját látjuk a történelemben, s ezért nem veszítjük el reményünket a viharok és vészek közepette sem. Felhívunk benneteket, hogy törhetetlen bizalommal tegyétek sorsotokat, miként őseitek is tették, a Szűzanya közvetítésével Isten kezébe. Vissza Magyarország Nagyasszonyához! Vissza a magyarság ősi életforrásához! Nevezzük a Szűzanyát újra királynőnknek, hogy sorsunkat kezébe vehesse. Valljuk be hűtlenségünket, hogy a Boldogságos Szűz visszavigyen bennünket Isten útjaira. Valljuk magunkat az ő nemzetének, hogy éreztethesse velünk hatalmát és jóságát.”

Igen, magyarok, a ti bíborosotok most is aggódik lelketekért, jövőtökért, éppúgy, mint annak idején, az 1956-os forradalom napjaiban Budapesten, amikor jómagam ott jártam nálatok, és őt kerestem a feldúlt fővárosban. Kerestem és megtaláltam őt, három órával kiszabadulása után, lakása romjai között. Hosszasan beszéltem vele, s amikor elbúcsúztam tőle, megfogta mind a két kezemet és ezt mondta: „Páter, ha visszatér Nyugatra, kérem, mondja meg barátainak: ne feledkezzenek meg rólunk. Imádkozzanak, sokat imádkozzanak az Istenyához, mert nagyon nehéz küzdelem előtt állunk.”

Ezt mondta nekem a bíboros tizenkilenc évvel ezelőtt Budapesten, és ugyanezt megismételte később is, amikor segítségére siettem, mint küzdőtársa, barátja és bizalmas híve. Minden alkalommal az imádságról és az Istenanyáról, Magyarország Nagyasszonyáról beszélt. És az ő nevében mondom nektek most: hallgassatok az Isten Anyjára! A Szűzanya ismételtén arra szólított fel bennünket, hogy imádkozzunk, tartsunk bűnbánatot, és térjünk meg. Egyszer Fatimában azt mondta a Szent Szűz, hogy egész népek fognak eltűnni, ha nem térünk meg. Kedves testvérek, ezt az üzenetet komolyan kell vennünk. Szorongással és félelemmel teli időket élünk. Veszélyben a világ. És a fiatal édesanya, aki gyermeket vár, már nem örül úgy, mint régebben: aggódik, szorong gyermeke jövője miatt. És mi mindannyian elvesztettük bátorságunkat. A félelem szívünk mélyéig hatol: ha háború lesz, az talán atomháború lesz. Igen, bevethetik atombombáikat, hiszen nincs lelkiismeretük. Az atomháború Európa pusztulását jelentené. És bekövetkeznék, amit az Istenanya Fatimában mondott: egész népek tűnnek el, semmisülnek meg, ha nem térünk meg.

Ember már nem képes megmenteni bennünket. Sem az amerikaiak, sem a kínaiak, sem az oroszok. A diplomata sem. Ember nem menthet meg minket. Egyedül Isten lehet a megmentőnk. Csak az Isten! De Isten is csak akkor siet mentségünkre, ha méltók leszünk rá. Ha az ő népe, az ő gyermekei vagyunk.

Igen, ő a gyermekeiért tűzbe megy. Népéért vállalja a küzdelmet. De ehhez az kell, hogy gyermekei legyünk. S ehhez meg kell térnünk, jobb emberekké kell válnunk. Hiszen mindannyian bűnösök vagyunk. Mindenki bűnös közöttünk. Tehát tudjuk, hogy mit kell feladnunk és mit kell megváltoztatnunk az életünkben. Azt ugyanis, ami Istennek nem tetsző. Tudjuk, mit kell meggyónnunk, amiként Mindszenty bíboros is tudta, midőn így szólt: „A sors csapásai közepette fogadjuk el bűnbánó szívvel a büntetést mindazon bűnökért, melyeket az igazság tükrében, lelkiismeretvizsgálatunk során felismertünk. Válaszunk a bánat legyen, a megbánás, nem pedig az eget fenyegető ökölrázás, vagy a bosszú az ellenségén.”

Meg kell térnünk, ne késlekedjünk tovább! Legfőbb ideje, hogy jobbakká váljunk, s Istent meggyőzzük arról, hogy érdemesek vagyunk a megmentésre!

Imádkoznunk kell! A rózsafüzért kell imádkoznunk. A rózsafüzért, az egyszerű emberek és gyermekek imádságát. Legyünk alázatosak újra, síró gyermekként járuljunk a Szűzanyához, kérve, legyen szószólónk és védelmezőnk. Fatimában azt mondta a Szűzanya, hogyha megtérünk, és mindennap imádkozzuk a rózsafüzért, Oroszország is meg fog térni. Ez az egyetlen megoldás.

Ne higgyétek, hogy az lenne a megoldás, ha atombombák hullanának Moszkvára. Ez népgyilkosság lenne. Ezen nem lenne Isten áldása. Oroszországnak nem elpusztulnia kell, hanem megtérnie. A megtérés pedig a kegyelem műve. És ez a kegyelem lesz a mi osztályrészünk, ha előzőleg mi magunk megtérünk, s naponta imádkozzuk az olvasót. Ez Fatima üzenete. Mert minden mást megpróbáltunk már, és semmi sem segített. Most már csak az Istenanya ígérete marad meg a rózsafüzér-imádságra s megtérésünkre vonatkozóan. Legalább meg kellene kísérelnünk ezt, hiszen saját gyermekeitek jövőjéről van szó.

Itt és most szemtől szemben állunk az örökkévalóságba költözött Mindszenty bíborossal. Ő – jobban, mint bárki más – felismerte az Egyházat és a világot fenyegető veszedelmet. Testvéreim, hallgassatok rám! Ébredjen fel végre a kereszténység! Az Egyház vérzik. Krisztus számtalan emberben meghal. Százával gyilkolták le vagy vetették börtönbe a püspököket, száműzték, elszakították őket híveiktől, vagy pedig Isten ellenségeinek szolgálatába kényszerítették.

Papok és szerzetesek tízezreit tiltották el a lelkipásztorkodástól, üzték el a templomokból, a felebaráti szeretet otthonaiból, megakadályozták őket abban, hogy hirdessék az evangéliumot, s nem egyszer pásztor helyett béresre bízta a nyáját, olyanokra, akiket saját egyházi feletteseik által kényszerítettek, hogy a Sátán propagandistái legyenek. A hívek milliói pásztor nélkül maradtak, bolyongó juhok módjára. Keresztény szülők gyermekeiket százmillió-számra a Mennyei Atya elleni gyűlöletre nevelik. Egyetlen kis hídfő maradt meg nekünk, a szabad nyugati világ, de itt is leírhatatlan zűrzavar uralkodik: testvér testvért felad, fivér a fivér ellen támad, láznak minden igaz tekintély ellen. Ki tudja azok számát, akiket csontjuk velejéig megront a materialista szellem! Megvetik Isten törvényeit és kigúnyolják az Egyház intelmeit. Félrevezetik és megrontják az ifjúságot. Lábbal taposnak mindent, ami szent. Tudva és akarva a teljes káoszt készítik elő.

Emberi szemmel nézve a helyzet reménytelen. Merjetez szembenézni a veszéllyel! Ismerjétek el, hogy ember által nincs kiút. Egyedül csak Isten menthet meg bennünket. Csak ő, csak Isten lehet a megmentőnk. Ez a felismerés persze hideg zuhanyként éri büszkeségünket. Megaláz minket. De mégse essünk kétségbe! Isten a szövetségesünk, az egyetlen, aki önzetlen, s akiben bízhatunk.

Az isteni mentség más, mint minden más kiút, amit ember mutat. De biztosabb, tartósabb és végzetlenülül jobb is minden másnál. Egyedül Istennél a menekülés. Ez a felismerés az, amely mindig újra és újra kivezet a tévelygésekből, és megment az illúzióktól. Mikor már minden más lehetőséget kimerítettünk, nem marad más, csak ez a felismerés. A zsidók is tudatára ébredtek ennek, de ehhez a babiloni fogság kellett. A korábbi keresztény századok népe is rájött erre, de csak akkor, amikor a pogány török már Európa szívében állott. Nekünk is meg kell látnunk és meg kell éreznünk ezt. A tizenkettedik órában vagyunk, s e felismerés nyugtasson meg bennünket, ahogy Mindszenty bíboros urat is megnyugtatta.

Vele együtt bízunk az Istenben, a hatalmas, erős Úrban, aki gúnyt űz a pogányokból, és cserépedényként zúzza szét őket. Egyáltalán nem veszélyes, ha egyedül az Istenre építünk. Bizalmunkkal s a rózsafüzér könyörgő hullámaival indítsuk meg őt, hogy megbocsásson.

Legyünk jobb emberek, engeszteljünk és imádkozzuk, hogy Oroszország visszataláljon Istenhez. Halljátok Mindszenty bíboros imáját: „Nagyasszonyunk, a szenvedést, amelyben részünk van, engesztelésül ajánljuk fel. A sóhajokat, a könnyeket, a félelmet, elkeseredést, a

magyar nép néma panaszát s a világ minden nyomorúságát tekintjük engesztelésnek a mi bűneinkért. Fájdalmas Anya, készek vagyunk szenvedni mindaddig, amíg üdvösségünkért Fiad ezt jónak látja. Mégis kérünk, emelj föl bennünket, ezt a bibliai Jób sorsára jutott nemzetet, mutasd meg nekünk újra, hogy Anyánk vagy, Édesanyánk.”

Igen, te árva magyar nép, népe annak a nagy lelkipásztornak, akit most itt, Máriának ebben a szentélyében nyugovóra helyezünk, fordulj te is velem, a nagy főpásztorral Máriához! Imádkozzatok naponta végtelen szeretettel a rózsafüzért, imátok öleljen át barátot és ellenséget egyaránt! Imádkozzatok a gyermekek és az aggok hitével, imádkozzatok, ahogy őseitek imádkoztak. Amiként Mózes imádkozott, amiként Jónás a hal gyomrában. Amiként a három ifjú imádkozott a tüzes kemencében, ahogy Jób tette, amidőn megkísértette a Sátán. Ezek imádsága meghallgatást nyert. Imádkozzatok hát rendíthetetlen bizalommal s olyan hévvel, melynek szeretete átfogja az egész világot. És akkor az Úr lehajol hozzánk, s irgalmának nem lesznek határai.³³

Hozzávetőlegesen hétezer ember temette a mártír bíborost.³⁴

Imameghallgatások, csodás események, csodák

Gubik Mihály, a kalocsai főegyházmegye papja 1978. április 12-én súlyos autóbalesetet szenvedett. Hazai, valamint ausztriai – linzi és grazi – kórházakban nem tudtak mozgásszervi sérüléseit segíteni: két mankóval, mások segítségével is alig tudott mozdulni, járni. Grazból elvitte magát Máriacellbe Mindszenty bíboros sírjához, kérve őt, járjon közbe érte, hogy még dolgozhasson Isten magyar népéért. A sírkápolnában bemutatta a szentmisét, s utána – saját maga és a jelenlevők nagy megdöbbenésére – mankók és mindenféle segítség nélkül, egyedül, biztosan tudott járni.³⁵

Ő maga így írja le az esetet: „Eljöttem tehát és a sekrestyést – aki nagyon kedves volt – megkértem, engedje meg, hogy a Mindszenty sírja feletti oltárnál misézzek. Figyelmeztetett, hogyha én vissza akarok menni Magyarországra, akkor ő ezt nem ajánlja. Mondtam, hogy engem ez nem érdekel, én szeretem Mindszentyt és akit szeretek, azt senki előtt nem tagadom meg (...) Két mankómmal odabicegtem, közben megtámaszkodtam az oltárnál és elvégeztem a szentmisét. Először imádkoztam: < (...) azt a munkát szeretném folytatni, amit te elkezdted (...) Hiszek az imádság erejében, mert a szentek közösségében minden összeforr. Segíts! > Aztán vége lett a szentmisének. Az áldás után átmentem a sekrestyébe, ahol a sekrestyés levette rólam a miseruhát. Megyek a kabátomért, mert hűvös idő volt, felveszem. Én ekkor már – ugye – nagyon hozzászoktam a mankóhoz, hiszen anélkül nem tudtam egy lépést sem tenni. Keresem a mankót, s ekkor döbbentem rá, hogy ott maradt az oltárnál. Kifelé kivittem, de amikor visszajöttem, akkor már ottfelejtettem. A történetekről nem sokat beszéltem, csak magyaroknak (...) December 23-án mentem haza Magyarországra. Amikor a (kalocsai) érsek úr meglátott, azt kérdezte tőlem: <Édes fiam, milyen csodát tettek veled a grazi orvosok?> <Érsek úr, nem a grazi orvosok gyógyítottak meg, hanem Mindszenty bíboros sírjánál gyógyultam meg.> Erre ő válaszul ezt mondta: <Erről ne beszélj soha!> Odajött a kancellár is és azt mondta: <Már megint kezded, már megint olyat mondasz nekünk, amit tudod magad is, hogy nem szabad.> <Nézzétek, én olvastam a Bibliát, a vakon született esetét. Tudom, hogy hallgatni kell. De én nem tagadhatom le azt, hogy hol gyógyultam meg és nem is akarom.> Ott, még abban a

³³ Füzér Julián: Szentnek kiáltjuk! Emigráns magyarok Mindszenty bíborosról halála 10. évfordulóján Katolikus Magyarok Vasárnapja, Youngstown, Ohio, USA, 1987. 108-112.

³⁴ Csonka Emil: A száműzött bíboros. Új Európa, San Francisco–München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 254.

³⁵ Mészáros István: A rózsafüzér bíborosa. Mindszenty-pillanatképek. Szent Gellért Kiadó és Nyomda, Budapest, 2003. 93.

pillanatban disponáltak engem, falura helyeztek, ahová el is mentem december 28-án és végeztem tovább a munkát. Azóta (...) eljövök Máriacellbe zarándokútra és semmi mást nem kérhetek, mint azt, hogy Isten adja meg nekünk, hogy olyan szellemben éljünk országunkban, mint ahogyan azt a *primás* elgondolta.”³⁶

Egy másik imameghallgatás is történt, a betegsége és balesete miatt teljesen járóképtelenné vált Mensáros László színművész gyógyulása Máriacellben. Ő így beszéli el esetét: „Akkor eszembe jutott, hogy olvastam annak a páternek (Gubik Mihály³⁷) a gyógyulását, amely a máriacelli Mindszenty-kápolnában elhelyezett ismertetőben van leírva, aki a kápolnából mise után mankói nélkül tért vissza a sekrestyébe. Délután elvittem magam a templomba; Mindszenty kápolnájában ülve vettem részt a közös rózsafüzéren, imádkoztam végig a misét és áldoztam. Éjszaka még felébredtem fájdalmakra, de reggelre teljesen gyógyultan ébredtem, fájdalommentesen (...) Csípőfájdalmam is elmúlt, úgyhogy már aznap hosszabb kirándulást tettem. Fájdalmaim azóta sem tértek vissza és egyes alkalommal öt-hat órát is gyalogolok egyfolytában.”³⁸

Mindszenty bíboros máriacelli búcsúztatásakor történt egy különös esemény, amelyet a kegytemplom előjárója ismertetett a megjelentekkel.

„1991. május 2-án hajnalban – hivatalos bizottság jelenlétében – felnyitották a bíboros koporsóját. P. Veremund Hochreiter, a mariazelli kegytemplom előjárója aznap, a délutáni búcsúztató szentmise elején elmondta a híveknek: *Mindszenty bíboros tizenhat év után teljesen épen feküdt koporsójában!* (Ezt a fényképet az Új Misszió folyóirat³⁹ 1994-ben címlapfotóként közölte!) Arca, kezei, ruhája úgy tűnt fel a bizottság tagjai előtt, mintha csak tegnap temették volna el. Ezen el lehet gondolkodni, még akkor is, ha a mindig természetes magyarázatot keresők azonnal igyekeztek hozzátenni: a testet bebalzsamozták. Erről többet nem is tudunk, hiszen érzékeinken felül áll a természetfeletti. Isten az ilyen, a tapasztalatokon túlmutató jellel már nem egyszer titokzatos dolgokat kívánt jelezni nekünk.”⁴⁰

P. Szőke János, Mindszenty bíboros boldoggá avatási eljárásának posztulátora a boldoggá-, illetőleg szentté avatáshoz szükséges csodákról ezeket írja: „Mindszenty bíboros esetében négy neves professzor úgy nyilatkozott, hogy a (bíboros) közbenjárására történt rákos betegségből való gyógyulást tudományosan nem lehet megmagyarázni. Miről van itt szó, ha nem csodáról?”⁴¹ „A nyár folyamán jelentkezett egy olvasónk. Bizalmasan közölte, hogy rákos betegségből, szerinte csodás módon – Mindszenty bíboros közbenjárására – meggyógyult (...) Rendkívülinek számítana ez a csodás gyógyulás. Ez lenne a második a Bíboros boldoggá avatási eljárásában.”⁴²

Mindszenty József halála utáni tisztelete⁴³

³⁶ Füzér Julián: Szentnek kiáltjuk! Katolikus Magyarok Vasárnapja, Youngstown, Ohio, USA, 1987. 311.

³⁷ Füzér Julián: Szentnek kiáltjuk! Katolikus Magyarok Vasárnapja, Youngstown, Ohio, USA, 1987. 311.

³⁸ Füzér Julián: Szentnek kiáltjuk! Katolikus Magyarok Vasárnapja, Youngstown, Ohio, USA, 1987. 314.

³⁹ Új Misszió 1991. június, címlap: Mindszenty bíboros épen maradt teste. A kuriózumnak számító felvétel az újratemetés során, Ausztriában készült.

<http://sasgondolat.blogspot.com/2009/12/mindszenty-biboros-romlatlanul-maradt.html>

https://eucharisztikuskongresszus.hu/Mindszenty_153.html

⁴⁰ Katolikus Magyarok Vasárnapja 1991. május 19. In: Mészáros István: A rózsafüzér bíborosa. Mindszenty-pillanatképek. Szent Gellért Kiadó és Nyomda, Budapest, 2003. 95.

⁴¹ Vértanúink-Hitvallóink 2004. szeptember, 3.

⁴² Vértanúink-Hitvallóink 2004. december, 3.

⁴³ Hévízi Sára – Kiss Gabriella: Egy szentéletű ember. Mindszenty tisztelet 1975-től napjainkig. Magyarországi Mindszenty Alapítvány, 2018. <https://mindszentyalapitvany.hu/alapitvany/kiadvanyok/hevizi-sara-kiss-gabriella-egy-szenteletu-ember-mindszenty-tisztelet-1975-tol-napjainkig>

„Azt gondoltam, hogy a Jóisten a cselekvést szánta nekem, de azt kell tapasztalnom, hogy az Úr inkább a szenvedések útján vezet, legyen meg az ő akarata.”⁴⁴

Mindszenty József

Mindszenty bíborostól ellenségei még a halála után is féltek. Tisztelői viszont elzarándokoltak sírjához, erőt merítve példájából. Az 1976-os emigráns magyar nemzeti zarándoklatról egy meg nem nevezett szemtanú így számolt be: „És sok ezer turista (...) ismét elindult széjjel a szélrózsa minden irányába vigasztaltan hitben, erőben, gazdagon és bátrabban élni a szent Magyarorszáért küzdeni, tengernyi ellenséggel, a hitetlenséggel. A Primás úr tovább él közöttünk és utat mutat igen sötét korunkban.”⁴⁵

Habsburg Ottó ezüstlakodalmát ugyanabban az évben, 1976-ban ugyancsak Máriacellben tartotta. Ekkor Habsburg Ottó legfiatalabb lánya, az akkor 17 éves Valburga magyar nyelvű beszédében többek között ezeket mondta: „Itt nyugszik korunk legnagyobb mártírja (...) Mindszenty jelenléte is hozzájárul, hogy Máriacell jelentősége túlnő Ausztria határain (...) Mindszenty mondotta: Mária országa vagyunk. És az emberi történelemben eddig még mindig Istené volt az utolsó szó.”⁴⁶

Mire kötelez minket, magyarokat a bíboros emléke? Akkor tiszteljük valóban és őszinte szívvel a bíborost, ha szellemi-erkölcsi örökségét maradéktalanul és feltétel nélkül magunkévá tesszük és benne Krisztus után életünk példaképét látjuk. Érte kell dolgoznunk a jövőben is, hogy Mindszentyt, korunk mindvégig kitartó hősét a méltatlan címfosztás után a szentek glóriájával dicsőítse meg a jövő.⁴⁷

Mindszenty bíboros emlékiratait ezzel a gondolattal zárja: „*A számkivetésben sem érzek keserűséget. A hit állandó öröme indít arra, hogy dolgozzam a lelkekért a menekült magyarság körében. Ezt kezdtem meg Zalaegerszegen, folytattam Veszprémben, Esztergomban és az országban. Ez a feladat hárul rám most is: keresni, vigasztalni és erősíteni enyéimet. >Nem azt keresem, ami nekem hasznos, hanem ami másoknak van javára, hogy üdvözljenek <*”⁴⁸

„Mint aranyat az olvasztókemencében, megvizsgálta és elfogadta őket (őt, Mindszenty bíborost – KG) égőáldozatul.”⁴⁹ Ez a mondat többször elhangzott Mindszenty bíboros máriacelli temetésekor, reá vonatkoztatva.⁵⁰

A balsors kohójában⁵¹ és az arany olvasztókemencéjében megpróbált Mindszenty József bíboros közbenjárására adja meg az Isten az Ő hatékony segítő kegyelmét mindazoknak, akik a magyar nemzet és a magyar kereszténység védelmében *halálig harcolják az igazság harcát!*⁵²

Az egyháztörténelemben negatív unikumnak számít az, hogy a magyar egyházat az ellenségei belülről, annak saját püspökeivel próbálták tönkretenni – sok esetben maguk a püspökök

⁴⁴ Mindszenty József – Fidelissimus Pastor Kiállítás, Bécs–Veszprém 2012.

⁴⁵ Vasárnapi Levél 1976. 7-9 sz. 214.

⁴⁶ Vasárnapi Levél 1976. 10-12 sz. 334-335.

⁴⁷ Füzér Julián: Szentnek kiáltjuk! Katolikus Magyarok Vasárnapja, Youngstown, Ohio, USA, 1987.; Füzér Julián: Mindszenty bíboros, a szent. Katolikus Magyarok Vasárnapja, Youngstown, Ohio, USA, 1989.

Palágyi Natália: Hűségesen követte az Urat. Mindszenty bíboros életútja és példája. Magyar Könyvnyomda, Ungarische Buchdruckerei, St. Gallen, 1976.

⁴⁸ 1 Kor 10,33

⁴⁹ Bölcs 3,6.

⁵⁰ Szabad Európa Rádió, 1975. május 15. Eredeti hangfelvétel.

⁵¹ „Mert az aranyat a tűzben próbálják, a kiválasztottakat a balsors kohójában.” Sir 2,5.

⁵² Sir 4,33.

végezték el az egyházüldözőkre szabott munkákat. Ismét csak Adriányi Gábor⁵³ történész szavait idézve: „A Kádár-korszak utolsó évei mindazonáltal már az erőviszonyok megváltozására és az Egyház nagyobb mozgásszabadságára utalnak. De mindezek a pozitív jelek (...) a magyar katolicizmuson belül nem tudták elfeledtetni, hogy a katolikus Egyház talajt veszített a társadalomban, és egyre gyorsabban, erőteljesebben zsugorodott. Úton volt afelé, hogy az egykor imponáló nagyságából kisegyházzá váljék. A Kádár-korszak végén el is érkezett ide.”⁵⁴

Az alábbiakban, záró gondolatként Mindszenty József bíboros Bécsből a kanadai és az amerikai magyarokhoz írt körleveléből olvashatunk részleteket, valamint Mindszenty bíboros pappá szentelésének 59. évfordulóján Los Angelesben elmondott beszédjének egy részletéből.

„Az Egyház mai mély válsága ne ijesszen meg bennünket! Minden egyénnek, minden nép minden egyes nemzedékének újra és újra meg kell küzdenie a hitéért úgy, mint Jákobnak az Isten angyalával. Nem szabad eleresztenie az alkalmat, a lehetőségeket, még halálos fáradtság miatt se, mindaddig, míg Isten meg nem áld bennünket.

Ez az Isten akarata. Isten fiatal. Ővé a jövő. A mi szívünk megremeghet a nehéztől, az ismeretlentől, a lehetetlennek látszótól, Isten azonban az egyének és nemzetek jövőjét sokszor a lehetetlennek látszó holnapba rejtette el: nekünk kell nekilátnunk, hogy azt előhozzuk.

Csak az a lelkesedés helyénvaló, amelyet a munka nehézsége, a szenvedés hosszantartósága mindig újraéleszt: amelyet kiolt, az ártalmas és megront bennünket. Amit e sorokkal lelketekre akarok kötni, ezért éltem, ezért élek és imádkozom itt és az örökkévalóságban.”⁵⁵

„Egy embernek az életútja adva van azzal, hogy milyen családból indul el és azzal, hogy milyen történelmi helyzetek kívánják az ő helytállását. Tegyük még hozzá azt, hogy az én 59 éves papi életemből 44 százalékot börtönben, azután félrabságban az amerikai követségen 15 évig és azután számkivetésben vagyok most itt, nálatok is 71 óta. **Ha még egyszer kellene kezdenem az életet, úgy kezdeném, ahogy kezdettem. És ha teljes nyíltsággal látnám azt, hogy mi lesz a következménye, hát akkor is ugyanazt tenném, amit tettem.**”⁵⁶

⁵³ Adriányi Gábor: Egy élet nyomában. Önéletrajz. Kairosz Kiadó, Budapest 2007. http://www.ppek.hu/konyvek/Adrianyi_Gabor_Egy_élet_nyomában_1.pdf

⁵⁴ Adriányi Gábor: A Katolikus Egyház története a 20. században Kelet-, Közép-kelet és Dél-Európában. Kairosz Kiadó, 2005. 197–198.

⁵⁵ Mindszenty József bíboros körlevele a kanadai és az amerikai magyarokhoz – Bécs, 1973. november 5. In: Mindszenty József: Hirdettem az Igét. Vaduz, Mindszenty Alapítvány, 1982. 229–231.

⁵⁶ Los Angeles, Szent István plébániatemplom 1974. június 14. Csonka Emil: Krónika Mindszenty bíboros amerikai útjának egyik jelentős szakaszáról. München, 1974 (kézirat), függelék 13.

Utódok a primási székben

A magyarországi kommunista rezsim - XII. Pius pápa halála után a vatikáni keleti politika teljes támogatásával - arra hivatkozva, hogy minden, állam-egyház közti „jó viszony” akadályá Magyarországon Mindszenty bíboros volt,⁵⁷ Mindszenty hivatalfosztása után engedélyt adta nagyszámú, a rendszerhez hű püspök kinevezéséhez. Ezek a püspökök szinte *kivétel nélkül* a kommunista párt fedőnevekkkel ellátott ügynökei voltak!⁵⁸ Ebbe, a hitéletre a mai napig kiható mérhetetlen károkozásba, az esztergomi primási székbe történő kinevezésekbe, valamint Mindszenty bíboros Máriacellből való hazahozatalának körülményeibe engednek betekintést esemény-közeli tanúk visszaemlékezései.

A pápa magyarországi látogatása előtt

Mészáros Tibor és Schlosser Béla sajtó útján az alábbi nyilatkozatot tette közzé az 1991. évi pápalátogatás előtt. Ebben a Vatikán keleti politikájáról, a kommunista diktatúra alatt üldözést szenvedett papokról, a békepapok kártékony szerepéről, a kommunizmus alatt végbement testi-lelki gyilkosságokról ad igen kemény szavakkal felvilágosítást és bírálatot. Mindezeket nyílt levélben hozza a magyarországi látogatására készülő Szentatya tudomására.

„A vatikáni keleti politika Agostino Casaroli bíboros eszmei szerzősége és végrehajtása alatt óriási károkat okozott a magyar katolikusok lelkében és hitbéli készségében. E politikának sarkalatos elve volt, hogy mindenáron püspököket kell kreálni.” „A kommunista párttal való szoros együttműködés és az ez által kompromittált békepapok püspöki kinevezése a hívekben az egyház szavahihetőségét nagymértékben aláásta. A hivatalos egyház Casaroli bíboros utasítására a szenvedést, valójában Krisztus keresztyét mindenáron kerülő hitéletet hirdetett és gyakorolt. Ez Krisztus keresztyének kiüresítése és valójában Istennel való gúnyolódás. Ez volt Mindszenty bíboros legsúlyosabb keresztyé és szenvedése. A vatikáni keleti politika nemcsak mellőzte, de a kibontakozás akadályának tartotta (Mindszenty bíborost). Míg Őszentsége a súlyosan kompromittált békepapokat és békepüspököket fontos helyeikről, illetve székeikből el nem távolítja, *Magyarországon javulás nem lesz*. Itt az ideje, hogy a vatikáni keleti politika gennygócát magyar viszonylatban a Szentatya maga eltávolítsa.” „Vérzésünket az egyházhoz és népünkhöz való hűség okozza. A 40 évig tartó áldatlan kommunista, szovjet-orosz uralom és megszállás, a békepüspökök behódoló magatartása Magyarországot missziós területté tette. Ezért a felelősség a Vatikán keleti politikájára is hárul. Itt az ideje beismerni és jóvátenni. Válassza le a megbukott rendszerben kompromittált egyházi személyeket. Szentségednek Budapesten olyan rendőri, katonai díszőrség áll majd tisztelgő falat, amelynek tagjai közül nem kevés a kommunista rendőrség botozója és verőlegénye volt. Nem szabad a főnek e világ cézárjaival a tribünön parolázni, míg az arénában ütök-verik, nyuvasztják, bántalmazzák a hűségeseket. Ez folyt 40 évig Casaroli keleti politikája alatt.” „A tízmillió mai magyar nemzettesten a végrehajtott gyermekgyilkosságok (abortuszok) száma túlhaladja a 4 milliót! Ez holokauszt!

⁵⁷ „Mennyiben igaz a vád – kérdezte valaki Mindszenty bíborostól a Buffalóban 1974-en tartott sajtókonferencián –, hogy Eminenciád a detente útjában áll, nevezetesen annak a detente-nak, mely jelenleg a Vatikán és a magyarországi kommunista kormány között kialakulóban van?”

„A detente igazi értelme: a béke jegyében fogant és folyó összműködés - hangzott a világos, bölcs válasz. Csak egy béke van: Isten békéje. Ha a Vatikán ezt, az igaz békét óhajtja kiterjeszteni a világra, tudomásul kell vennie a tényt: a kommunizmus önmagát ítélné halálra, ha annak az Istennek a békéjét fogadná el, Kinek még a létét is elutasítja.” Sajtókonferencia Buffalo 1974. május 21. Magyar Élet 1974. június 15. In: Mindszenty József: Szentbeszéd VII. Vasárnapi Levél, Wien, 1974. (9/10) 146.

⁵⁸ Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 187-194.

Ne ünnepeltesse magát Szentséged egy ilyen véres kulissza előtt!” „Belső és külső bajok fojtogatnak bennünket. Szó szerint életért, igazságos bánásmódért esdünk Szentségednél!”⁵⁹

Egy másik üldözött magyar pap minderről így nyilatkozott: „De azokat, akik az üldözés nehéz keresztjét hordozzák, (...) azokat figyelemre se méltatják. *Mit gondolt volna az a keresztény, aki a Circus Maximus arénájában az oroszok előtt állt, ha felnéz a császári trónra és ott Szent Pétert Néróval egy barátságos beszélgetés közben látja?*”⁶⁰

„VI. Pál pápának nem volt már régóta semmi gátlása, hogy kommunista vezetőket és gyilkosokat, mint Titót, Gromikót vagy Kádárt a svájci gárda felvonulásával és protokolláris pompával fogadjon. Meggyőződése és reménye - hogy ezzel sikerül neki a rendszert a kommunista államokban fellazítani, vagy egyenesen megváltoztatni (...) nem volt más, mint mérhetetlen naivitás, illúzió.” - állapítja meg könyvében Adriányi Gábor, egyháztörténész professzor.⁶¹

„*A máriacelli búcsújáráhelyen a világ minden tájáról naponta odaérkező százak és ezrek találkozhattak Mindszenty bíboros nevével és sírhelyével.*”⁶² „*A bíboros Máriacellben a világ szeme előtt volt, holtában némán is figyelmeztette a világot: a történelem folyamán nincs még egy olyan Isten-, egyház- és emberellenes politikai rendszer, mint a kommunizmus.*”⁶³

Mindszenty bíboros, utolsó személyi titkárának, Mészáros Tibornak többször és határozott formában megismételte végrendeleti kérését majdani hamvainak esztergomi hazaszállítására vonatkozóan. Mészáros Tibor az esztergomi hazahozatal időpontja ellen a máriacelli sírhoz történő odaláncolással tiltakozott. Erről ő a következőképpen nyilatkozik: „Hogy mennyire igazam lett, igazolja a legutóbbi (1994) választás eredménye. *Hiszen lélekben visszajöttek az orosz csizmák.* Mint hallom, a választások előestéjén Paskai László még meg is látogatta lakásán a kommunista rendszert negyven évig hűségesen kiszolgáló Horn Gyulát. Ilyet Mindszenty bíboros soha életében nem tett volna.”⁶⁴ „Amikor látták, hogy semmire se mennek velünk, – írja Mészáros Tibor – nagy csendesség támadt (...) Ekkor hirtelen megrohantak a rendőrök, lefoglaltak bennünket (...) és elvittek szálláshelyünkre (...)”⁶⁵ Rendőri utasításra el kellett hagyniuk Máriacell területét. „Tisztában vagyok azzal, – folytatódik a beszámoló – hogy tiltakozó akciónk sokak előtt nem felel meg a kifinomult úri ízlésnek. Ma is vannak, akik kísérletünket naiv, gyerekes meggondolatlanságnak ítélik. Tőlük szívesen megkérdezném, mi jut eszükbe akkor, ha felidézük főpásztoraink régebbi megnyilatkozásait, azét is, aki egy alkalommal olyanképpen nyilatkozott, miszerint a magyarországi egyház leromlott állapotáért

⁵⁹ Mészáros Tibor: Akit övéi be nem fogadtak. Mindszenty bíboros titkárának visszaemlékezései. Pro Domo, Pécs, 1997. 317-319.

⁶⁰ Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 200. Az üldözött papnak értelemszerűen inkognitóban kellett maradnia.

⁶¹ Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 198.

⁶² Mészáros Tibor: Akit övéi be nem fogadtak. Mindszenty bíboros titkárának visszaemlékezései. Pro Domo, Pécs, 1997. 297.

⁶³ Mészáros Tibor: Akit övéi be nem fogadtak. Mindszenty bíboros titkárának visszaemlékezései. Pro Domo, Pécs, 1997. 298.

⁶⁴ Mészáros Tibor: Akit övéi be nem fogadtak. Mindszenty bíboros titkárának visszaemlékezései. Pro Domo, Pécs, 1997. 299.

⁶⁵ Mészáros Tibor: Akit övéi be nem fogadtak. Mindszenty bíboros titkárának visszaemlékezései. Pro Domo, Pécs, 1997. 301.

nem Rákosi vagy Kádár János a felelős, hanem a „kompromisszumképtelen” Mindszenty József.”⁶⁶ „Addig azonban, amíg Magyarországon Mindszenty bíboros sírja felett ünnepélyes szentmisét mondhat és egekig dicsérheti a mártír főpapot az, aki azelőtt nemcsak hogy agyonhallgatta, de ha mégis szólni kellett róla, súlyosan elmarasztalta és leértékelte,⁶⁷ – addig nekem ott nincs keresnivalóm se testben, se lélekben. Isten legyen nekik és a hozzájuk hasonlóknak irgalmas!”⁶⁸

Elgondolkodtató Mészáros István professzor megállapítása, amelyben leszögezi azt, hogy Mindszenty bíboros élete utolsó másfél évében nem volt az esztergomi főegyházmegye érseke; halála pillanatában sem, máriacelli temetése és esztergomi újratemetése idején sem. *Mindszenty bíboros esztergomi érseki székétől való megfosztását a Vatikán a mai napig nem rehabilitálta!* Az esztergomi érsekek között nyugszik a bazilika kriptájában, jóllehet VI. Pál pápa (...) dekrétuma ma is érvényes.⁶⁹

Dunai Ákos, ferences szerzetes írta meg⁷⁰ az 1987-ben esztergomi érsekké kinevezett Paskai László bíborossal Amerikában történt négy szemközti beszélgetését. Az alábbiakban ebből olvashatunk részleteket: „Rendkívül sajnálatosnak tartom azonban, hogy a mai magyar egyházi életet ismerő nyugati szakértők – a hazaiakról nem is beszélve – máris a fejüket fogják és előre azon sopánkodnak, hogy eminenciád még hűségesebb és buzgóbb kiszolgálója lesz a minden hájjal megkent egyházüldöző kommunista rezsimnek, mint Istenben boldogult elődje, Lékai László volt. Lékai bíboros ugyanis legalább még a régi iskola neveltjei közé tartozott, s ha a rendszer iránti buzgóságában és szánalmas szervilitásában alkalmasint csúnyán el is vetette a sulykot, nagy általánosságban méltó tudott maradni (...) a primásoknak a hagyományaihoz (...) Eminenciád azonban – bocsánat az őszinte szóért – már a kommunizmus neveltje (...) a főbb méltóságokba ma már csupán azok juthatnak, akik megiszolgálják az Állami Egyházügyi Hivatal (...) kegyét. Eminenciád sem kivétel, mert ha az volna, akkor ma nem az esztergomi érseki székben ülne, hanem egy Isten háta mögötti faluban lenne káplán (...)” „Méltóztatik emlékezni érsek úr, hogy amikor Mindszenty bíborosra terelődött a szó, eminenciád azt válaszolta: az ő megcsontosodott ókonzervatívizmusán és példátlan makacsságán buktak el a nemes és jóindulatú törekvések, mert Rákosi Mátyás tárgyalni akart, de Mindszentyvel nem lehetett beszélni?” „Méltóztatik emlékezni érsek úr, hogy (...) itt Amerikában velem szemben a kommunista rezsimet védte meg? S most eminenciád személyében megkaptuk az új esztergomi érseket, az új magyar primást, aki, sajnos, a kommunista párt bizalmasa, kiválasztottja és reverendás vazallusa. E cikk eminenciádnak természetesen csak jót tesz. A pártbasák így

⁶⁶ Mészáros Tibor: Akit övéi be nem fogadtak. Mindszenty bíboros titkárának visszaemlékezései. Pro Domo, Pécs, 1997. 301.; Herbert Boeck (Wochenpresse) interjúja Paskai László újonnan kinevezett esztergomi érsekkel „Wir büssen für Mindszenty Fehler” címmel. Wochenpresse 1987. március 13. 44. Az interjú magyar fordításban is megjelent „Mindszenty hibájáért bűnhődünk” címmel. Kurir 1994. április 29. 4. Ugyancsak a Wochenpresse lapban jelent meg Bulányi György piarista atya reflexiója „Glaube duldet keinen Kompromiss” – A hit nem tűr kompromisszumot címmel. Wochenpresse 1987. május 8. 39.

⁶⁷ Herbert Boeck (Wochenpresse) interjúja Paskai László újonnan kinevezett esztergomi érsekkel „Wir büssen für Mindszenty Fehler” címmel. Wochenpresse 1987. március 13. 44. Az interjú magyar fordításban is megjelent „Mindszenty hibájáért bűnhődünk” címmel. Kurir 1994. április 29. 4. Ugyancsak a Wochenpresse lapban jelent meg Bulányi György piarista atya reflexiója „Glaube duldet keinen Kompromiss” – A hit nem tűr kompromisszumot címmel. Wochenpresse 1987. május 8. 39.

⁶⁸ Mészáros Tibor: Akit övéi be nem fogadtak. Mindszenty bíboros titkárának visszaemlékezései. Pro Domo, Pécs, 1997. 320.

⁶⁹ Mészáros István: „Állok Istenért, Egyházért, Hazáért.” Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, Budapest, 2000. 147.

⁷⁰ Dunai Ákos: „Méltóztatik emlékezni, érsek úr?” Magyarok Vasárnapja 1995. szeptember 3. 8.

láthatják, hogy eminenciád még négyszemközt is megvédte őket, s igencsak méltó a bizalmukra. *Az övékére mindenképpen.*”

Stefano Bottoni tanulmánya

Szabó Ferenc Cheli bíborosról szóló visszaemlékezéshez szorosan kapcsolódik Stefano Bottoni tanulmánya (Szabó Ferenc is idéz részleteket ebből), amely mindezt részletes levéltári dokumentációkkal is alátámasztja.⁷¹

„A hatvanas évek második felében már a magyar állami érdekek ellen cselekvő szentszéki diplomaták elmozdítására is sor került. Az Allamtitkárság tehetséges diplomatája, Luigi Bongianino, aki 1963 óta Casaroli irányítása alatt felelt a magyar ügyekért, ugyanebben az időszakban, 1967 márciusában tett látogatást először önállóan Magyarországon⁷² azzal a feladattal, hogy megvizsgálja a lehetséges püspökjelölteket. Bongianino határozott magatartása és óvatossága meglepte magyar tárgyalópartnereit, akik – Pataki Kornél⁷³ és Zemplén György⁷⁴ – hálózati személyek voltak. A Budapestet, Szegedet, és Kalocsát érintő »vizitációs« látogatásról készült jelentés hangsúlyozta, hogy Bongianino defenzív, gyanakvó hozzáállása politikai kockázatot jelent. Ő ugyanis nem törődött a hivatalos programmal, hanem arra törekedett, hogy valóban bizalmas jellegű beszélgetést folytasson minden egyes pappal, amely megdöbbentő eredményt hozott: sokan nem bírták a rájuk nehezülő pszichikai terhelést és sírva fakadtak, hangjuk remegni kezdett.⁷⁵ Közvetlen magyar közbeavatkozásról nem maradtak fenn dokumentumok, de egyértelműnek tűnik, hogy a budapesti panasz eredménnyel járt: az akkor még csak 40 éves Bongianinót azonnal felmentették a diplomáciai szolgálat alól és 1968 márciusában a piemonti Alba városka püspökévé szentelték.⁷⁶

Bongianino utódja Giovanni Cheli karrierdiplomata lett, aki 1967-ben került a Szentszéki Allamtitkárságra, ahol Casaroli közvetlen irányítása alatt az Egyházi Közügyek Tanácsának munkatársa lett nunciatúrai tanácsos címen. Cheli 1968-ban⁷⁷ utazott először Magyarországra és barátkozó stílusa miatt azonnal elnyerte magyar partnerei bizalmát. Az 1969 novemberében tett látogatása után Ijjas József kalocsai érsek azt mondta Pataki Kornélnak, hogy Cheli »sokkal diplomatikusabb és megértőbb volt irányunkban«.⁷⁸ A kommunista párt és a hírszerzés jelentései a következő években is sokszor magasztalták Cheli a szocialista Magyarország irányába mutatott pozitív hozzáállását. (...) 1969 és 1973 között több alkalommal utazott Budapestre, minden esetben beépített tiszték és befolyásos ügynökök vették körül.”

⁷¹ Stefano Bottoni: Egy különleges kapcsolat története.

http://www.academia.edu/243024/Egy_kulonleges_kapcsolat_tortenete_A_magyar_titkosszolgalat_es_a_Szentszek_1961-1978 In: Csapdában – Tanulmányok a katolikus egyház történetéből, 1945-1989. Szerkesztette: Bánkúti Gábor és Gyarmati György. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára – L'Harmattan Kiadó Budapest, 2010. 253-280.

⁷² Ennek előtte, 1965-ben és 1966-ban Agostino Casaroli kíséretében érkezett.

⁷³ Pataky Kornél Udvardy József csanádi püspök személyi titkára volt, akit később győri püspöknek neveztek ki (1975–1990). Érintettségét „Kerekes” fedőnéven lásd ÁBTL 3. 1. 2. M–36278/1–2.

⁷⁴ Zemplén György, a PMI rektora 1965 és 1968 között. Érintettségét „Wittman Karl” és „János Zoltán” fedőnéven: M–35355, Bt–741 és Mt–567/1–2.

⁷⁵ „Kerekes” ügynök jelentése Luigi Bongianino magyarországi látogatásáról. M–36278/2. 86–92.

⁷⁶ Később Vercelli (1970), majd Tortona (1975) püspökké nevezték ki.

⁷⁷ Szabó Csaba – Soós Viktor Attila: „Világosság”. Az Állami Egyházügyi Hivatal és a hírszerzés tevékenysége a katolikus egyház ellen. Új Ember – Lénárd Ödön Közhasznú Alapítvány 2006. 3. számú dokumentum, 81-86.

⁷⁸ „Kerekes” jelentése Giovanni Cheli magyarországi látogatásáról (1969. november 18–19.). M–36278/2. 188.

A boldoggá- és szentté avatás egyik volt hátráltató tényezője⁷⁹

Szöke János atya a következőképpen írta le a Mindszenty-boldoggá avatási perében működött, de már menesztett relátor tevékenységét, amely – az egyéb tényezők mellett (amely leginkább a Vatikán keleti politikájának még mindig, bár talán már kisebb mértékben uralkodó szellemisége) – jelentősen hátráltatta Mindszenty bíboros boldoggá (és szentté) avatását.

„Alig lépek be idegen környezetbe vagy baráti körbe, máris nekem szegeznek a kérdést: Mikor lesz már boldoggá avatva Mindszenty bíboros? Eddig még nem tudtam válaszolni. Annyit mondok mindig, hogy az iratokat már 1996. október 17-én személyesen vittem le Rómába. Erről a Vértanúink–Hitvallóink akkori számában fényképes beszámoló is tanúskodik. Általános a tapasztalat: tíz év vizsgálat után már kialakulhat a boldoggá avatás lehetősége.

A Szentszék minden boldoggá avatási ügyben körültekintő. Ez Mindszenty bíboros ügyében még érthetőbb. Kiváló egyénisége, világos tanítása egyértelmű. Az is tudott, hogy közbenjárására Isten már két csodával elfogadta tanúságtételét. Közel másfélmillió imádkozó magyar is szentnek tartja.

A Szentszék ilyen rendkívüli esetekben ki szokott nevezni egy megbízott relátort (ügyszegő), aki jól ismeri Isten Szolgája életét, lehetőség szerint beszéli anyanyelvét, jártos a teológiában, egyházjogban és a történelemben. A Vatikán ennek a munkatársnak teljes mértékben betekintést biztosít minden aktába. Ez érthető, hiszen az ő nevében cselekszik.

A Mindszenty boldoggá avatási per is kapott egy ilyen relátort már 1999-ben, egy Rómában élő magyar szerzetes személyében (*Somorjai Ádám* bencés szerzetesről van szó – KG). Nagy bizalommal és segítőkészséggel álltunk mellé: könyvtárnyi dokumentummal és nem kevés pénzüsszeggel. Feladata lett volna a római posztulátorral karöltve összeállítani a nagy összefoglaló munkát az úgynevezett Positíót.

Sajnos sem Róma, sem a boldoggá avatás dologi kiadásaiért felelősséget vállaló Alapítvány, nyolc év után sem kapott tőle egy sor ismertetést sem tevékenységéről. Visszaélt a Szentszék és a Mindszenty Alapítvány bizalmával? Amikor közölték vele, hogy megbízatását visszavonják, primitív módon, kapkodva, a boldoggá avatás szempontjából lényegtelen dolgokról publikálta egyik írását. A Bíboros erényes életéről szó sem esett ebben a kötetben. A nyolc év elherdált ideje nehezen pótolható. Az is világossá vált számunkra, hogy a munkájáért megszabott anyagi juttatásokat sem az adakozók szándéka szerint használta fel.

⁷⁹ A további hátráltató tényekhez lásd még: Eördögh István: Krokodilkönnyek Rómából – Casaroli bíboros: A türelem mártíromságáról. Új Hevesi Napló XI. évfolyam 8. szám – 2001. augusztus, 64. https://adt.arcanum.com/hu/view/HevesiSzemleNaplo_2001_2/?query=Krokodilk%C3%B6nnyek+R%C3%B3m%C3%A1b%C3%B3l&pg=171&layout=s

Krajsovsky Gábor: Mindszenty bíboros lelki számkivetettsége – egyházi megnyilatkozások Mindszenty bíboros és szellemisége ellen. Vasi Szemle 2015. 5. 804-824. <http://www.vasiszemle.hu/2015/05/krajsovsky.htm>
„Fájdalommal emlékezünk arra, hogy voltak olyan keresztények, sőt egyes egyházi vezetők is, akik a körülmények nyomása alatt nyilvánosan elhatárolódtak üldözött testvéreinktől, és elfogadták az ellenük gyakran felhozott koncepciós vádakat. A múlt sebeinek begyógyítását és Isten irgalmát kérjük egész magyar katolikus közösségünk számára.” Erdő Péter bíboros nyilatkozata Mindszenty József halálának 30. évfordulóján. <http://uj.katolikus.hu/cikk.php?h=322>

„Nem az teszi az egyháznak a jó szolgálatot, aki annak történetét elhallgatja, hanem aki annak valóságát őszintén feltárja.” Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 8.

A fenti két fontos nyilatkozat értelmében ezeknek a hibáknak az objektív, de kritikát nem mellőző elemzése is hozzájárulhat a Magyar Katolikus Egyház egyre sürgetőbb és joggal igényelt teljes lelki megújulásához és megtisztulásához.

Hála a római felelős vezetőknek, kineveztek egy új relátort, egy jeles olasz történész személyében.⁸⁰ Amikor május végén Rómában jártam, hosszasan és eredményesen tárgyaltunk.

A hosszú évek alatt felgyülemlett feszültség kezd feloldódni és reméljük, hogy a nagy összefoglaló munka, a Positio, hamarosan befejeződik.

Biztos vagyok benne, Olvasóink közül sokan jogosan és méltatlankodva felteszik a kérdést: Lehetséges ilyen napjaink Egyházában? Igen, mint ahogy régen, ma is előfordulnak akár árulások is.

Ítékezni nem akarok, azt Istenre bízom.

A tettet elítélem, a tettes számára az Úr kegyelmét kérem. Arra kérem Olvasóinkat, hogy tizennégy esztendő után is álljanak hűségesen Mindszenty bíboros boldoggá avatása mellett és a leírt tény ellenére is támogassák munkánkat. Szükség van az Önök imáira és anyagi támogatására.”⁸¹

Mindszenty bíboros boldoggá- és szentté avatásáért

„Az Úr küldötte eszközeit és kiragadott (...) életfogytiglani rabságomból. És ellenségem várakozása semmivé vált.”⁸²

Mindszenty József

Közi Horváth József alábbi megemlékezésében Mindszenty bíboros tiszteletére, a boldoggá-, illetve szentté avatás egyik értékmérőjére hívja fel a figyelmet, mindenki elé példaképül állítva a bíboros életszentségét.⁸³

„A történelmi magyarság legbiztosabb értékmérője az idő. Az életükben égis magasztalt talmi nagyságok sírját hamarosan belepi a feledés pora. A hősök és szentek emlékét viszont a múltó évekkel egyre növekvő tisztelettel veszi körül a hálás utókor. Az <Istenért, Egyházért, Hazáért> való kiállást kora ifjúságától kezdve mindenek feletti kötelességének érző Mindszenty Józsefet már otthoni harcai, megkínóztatása, fogsága és belső emigrációja idején világszerte csodálták a szabadságszerető emberek. Ez a csodálat bensőséges szeretetté alakult át, amikor a számkivetésbe kényszerített és nyolc évtizeddel a vállán messze és fáradtságos missziós utakat vállaló vértanúbíborost személyesen is megismerhették. P. Werenfried van Straaten (Speck páter), az üldözött és inséget szenvedő egyházat segítő nagyszerű szervezet alapítója és lelke, már a máriacelli temetésen elmondott búcsúztató beszédjében kifejezést adott annak a reménységnek, hogy korunknak ezt a bátor hitvallóját és hivatásvállalásáért a legembertelenebb gyötrelmeket is vállaló vértanúját az Egyház a boldogok, illetőleg szentek sorába fogja iktatni. Speck Páter szavai⁸⁴ nemcsak a gyászistentisztelet közönségének a szívében találtak együttérző visszhangra, hanem a tengeren innen és az óceánokon túl mindazoknak a lelkében is, akik - közvetlenül vagy közvetve, személyesen, emlékirataim vagy a világ minden kultúrnyelvén megjelent életrajzán keresztül - találkoztak ennek a modern hitvallónak és szentnek az

⁸⁰ 2011-től Criscuolo Vincenzo OFM. In: <http://www.magyarokurir.hu/hirek/felgyvorsulhat-mindszenty-jozsef-biboros-boldoggaavatasi-eljarasa>

⁸¹ P. Szőke János: Hűtlenség? Vértanúink-Hitvallóink, Szentté avatások híradója, XIV. évfolyam 3. szám (54. szám); 2008. szeptember http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/SZJ_Mindszenty_88.html

⁸² Mindszenty József: Emlékirataim. Weller Publishing Co. Ltd., Torontó, 1974. Szent István Társulat, Budapest, 1989. 420.

⁸³ Közi Horváth József: „Mindszenty boldoggá avatásáért”. Vasárnapi Levél, Wien, 1979. (7/9.) 90.

⁸⁴ Werenfried van Straaten: „Szentet jöttünk temetni!” Füzér Julián: Szentnek kiáltjuk! Katolikus Magyarok Vasárnapja, Youngstown, Ohio, USA, 1987. 163-165.

életpéldájával. Már több országban is keletkeztek – egészen spontán módon, alulról és világi hívektől elindítva – mozgalmak, amelyek néha már türelmetlenül követelik Mindszenty bíboros boldoggá avatását.” „Amint tudjuk, a boldoggá-, illetőleg szentté avatás pere igen hosszú folyamat és benne fontos szerepet játszik annak a megállapítása is, hogy a szóban forgó személy halála után is vallásos tiszteletben részesült.” „Tegyünk meg - egyháziak és világiak egyaránt - minden tőlünk telhetőt annak a demonstrálására, hogy Mindszenty József hősi és lélekbeható valóság az egész világon.”

Füzér Julián, a hazai változásokig az Amerikai Egyesült Államokban élő ferences szerzetes nagyon sokat tett és tesz Mindszenty bíboros szentté avatásáért. Detroitban mondott szentbeszédében így biztat a nagy Főpástorrról való tanúságtételre, életpéldájának követésére: „Most kell a szent patrónus, mert most szenved, most van elnyomva, szabadságától most van megfosztva a hazá. Most kell a szent főpap, mert béklyóban van magyar földön az egyház, és üldözik a keresztényeket. Most kell a magyar szent, mert alvilági hatalmak minden erővel a kereszténységtől akarják megfosztani a magyart. Mi vagyunk a tanúi Mindszenty életszentségének. Az utánunk következő nemzedékek nem lesznek annyira a hatása alatt, mint mi vagyunk. És ami a legfontosabb: kövessétek tanítását, utánozzátok példáját, legyetek hozzá hasonlóak, mint keresztények is és mint magyarok is.”⁸⁵

Mindszenty József bíboros, esztergomi érsek, Magyarország hercegprímása a magyar katolikus egyháztörténelem egyik legnagyobb főpapja. Minden erejével védte a Magyarországi Katolikus Egyházat és a hazát az istentelen szellem emberfeletti erővel támadó pusztításával szemben. A despotizmus nem tudta letörni és megsemmisíteni az emberi szellem e legnemesebbikét.

Devictus vincit – legyőzette is *ő győzött!*⁸⁶

⁸⁵ Füzér Julián: „Mint a kisémmizett Krisztus”. 1985. április 30. Detroit. Füzér Julián: Mindszenty bíboros, a szent. Katolikus Magyarok Vasárnapja, Youngstown, Ohio, USA, 1989. 257-261. http://www.ppek.hu/konyvek/Fuzer_Julian_Mindszenty_biboros_a_szent_1.pdf

⁸⁶ Krajsovszky Gábor: Legyőzette is ő győzött! Szemelvények Mindszenty József bíboros írásából és beszédeiből. Hittel a Nemzetért Alapítvány, Budapest, 2008. <https://mek.oszk.hu/14700/14753/14753.pdf>

A vatikáni keleti politikáról

Fábián Károly levele Adriányi Gábornak⁸⁷

1974. február 10-én, mindjárt Mindszenty hivatalfosztása után Fábián Károlytól, erdélyi egyházmegyes paptól, korábbi "germanicustól", a müncheni Szabad Európa Rádió egyházi tudósítójától egy hosszabb levelet kaptam (Adriányi Gábor – KG).⁸⁸ Ez szó szerint a következő: "Ha a pápa az alvilág minden ostoba tanácsadóját összehívta volna, akkor sem ejthetett volna mélyebb és fájdalmasabb sebet az ezeréves magyar kereszténységen, mint minapi döntésével. Ennek ellenére döntése nem lepett meg, mert ettől a pápától semmi jót nem várok. Nem. Mert olyan makacsul kapcsolt rá a keleti politika lehető legrosszabb formájára, amire még nincs példa ebben a nyomorult helyzetben.

Kérdésedre, mely szerint pápa megígérte, hogy Mindszenty bíborost 85 éves koráig meghagyja érseki és prímási méltóságban, kitalált mese. Ez Raffalt könyvében olvasható. Benyomásom szerint innen vette át egy-egy cikk az utóbbi időben. A helyzet a következő: Az Osservatore Romano 1971. szeptember 29-i cikkében a bíboros Rómába érkezése alkalmával kijelentette, a kijövetel nem változtat Mindszenty bíboros egyházi helyzetén. Megmarad esztergomi érseknek és Magyarország primásának. Amikor a tárgyalások folytak a kijövele előtt, a Vatikán ezen kívül azt is biztosította, hogy továbbra is impeditus, azaz hivatala gyakorlásában akadályozva marad (lásd Katolikus Szemle 1971. évi 71. oldalán). A bíboros nekem a következőt is elmondta: Amikor 1971. október 23-án együtt misézett a pápával a vatikáni kápolnában, mise utána pápa azt mondta neki: Esztergomi érsek és Magyarország primása vagy. Utána behívta Zágont, és előtte olaszul is megismételte. Mindszenty megkérte Zágont, írja ezt le neki. Zágón megtette. (Ezt ne használd, mert személyes értesülés.) A Vatikán azonban már a legközelebbi Annuario Pontificióban, azaz 1972-ben megszegte a szerződést, mert a bíboros megkérdezése nélkül elhagyta neve után az impeditus megjelölést és "fuori sede"-vel helyettesítette. Erre felhívtam a bíboros úr figyelmét. Meglepte a változás, és nyomban tiltakozott. Azt a választ kapta, hogy ez nem jelent semmit, hiszen most valóban "fuori sede" (székhelyen kívül).

A Katolikus Szemle 1971-ben kiadott harmadik számában részletesen megírtam, hogy a Vatikán a Budapesttel való tárgyalások első szakaszában kikerülte a Mindszenty-kérdést. Kivette az egyház és az állam viszonyát terhelő problémakörből, és ettől függetlenül, önmagában kezelte. Kijövele után viszont Budapest volt az, aki a Mindszenty-kérdést az állam és az egyház viszonya lényeges problémájának tekintette, és a legutóbbi kinevezésekről szóló budapesti jelentés világosan megmondja: "A kinevezésekre azután került sor, hogy VI. Pál pápa az esztergomi érseki széket, amelyet eddig 1971-ben külföldre távozott Mindszenty József formálisan töltött be, egyházz jogilag is üresnek nyilvánította" (Budapesti rádió déli híradása 1974. február 5-én). És ebbe a Vatikán belement. Nem volt mersze elutasítani Budapest sürgetését, mely szerint az egyház és állam viszonyának problémaköréből a tárgyalások első pillanatától kezdve otthon kikapcsolták ezt a kérdést, és kihozatala után Budapest újra bekapcsolta. És ki tudja megmondani, még hányszor fog Mindszentyvel zsarolni a jövőben?

A bíborosnak a pápa ígérete értelmében haláláig érseknek és primásnak kellett volna maradnia. Ennyit ér a pápa hivatalosan adott szava. Ide süllyedtünk az egyházban. A Vatikán újabb nagy engedményt tett, és helyette egyetlen új püspököt sem kapott, mert akiket elmozdítottak eddigi helyükről, korábban kapták kinevezésüket.

⁸⁷ Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 82-84.

⁸⁸ Eredeti a szerző, Adriányi Gábor tulajdonában.

Persze, arra is kell gondolnunk, hogy a budapesti kormányzat hajtóvadászatot indít külföldön a bíboros ellen. Most nyeregben érzi magát, mert a Vatikán minden kívánságát teljesíti. Hamarosan megindul a Pázmáneum⁸⁹ visszakövetelése. A bíborosnak előbb-utóbb tovább kell mennie. Nem érdemes megvárnia, míg kiteszik az utcára. De kérdés, ki fogadja be? Hol lesz az a kormány, amelyet Budapest nem tud rávenni a kapcsolatokra vagy üzleti érdekekre való hivatkozással, hogy a bíborost távolítsa el vagy ne fogadja be? Azt senki sem kívánhatja tőle, hogy a sok megalázás után Rómába vagy a Vatikánba menjen. Ki ad neki menedékjogot? Eddig vatikáni útlevele van, de ki tudja, meddig?

Amit a cikkben ki kellene emelned, az a végzetes vatikáni keleti politika. Mindszenty ennek az áldozata. VI. Pál mindenáron kapcsolatot akar a kommunista rendszerekkel. Amikor egyszer feltette magának a kérdést: Mi a szándékunk Kínával? azt válaszolta: Csak a kapcsolat. Semmi többet nem akarunk, csak a kapcsolatot. Eddig az volt az egyházban, hogy a pápák helytállásra buzdították az üldözötteket. Maguk pedig, ahol tehették, tiltakoztak az üldözések ellen. Valódi hivatásukat teljesítették. Confirma fratres tuos. VI. Pál a csak kapcsolat érdekében lemond az üldözöttek támogatásáról. [Szerk. megj.: ezt a politikát folytatja a "párbeszéddel" ma is a Vatikán.] Nem emeli fel a szavát érdekükben. 1964-ben, amikor a részleges megállapodást aláírták Budapesten, rá néhány hónapra, decemberben széleskörű házkutatások és letartóztatások voltak. Egy sereg pap került a rendőrség kezébe. Az egyik hírügynökséggel megbeszéltem: Ugrassuk ki a nyulat a bokorból. Tegyük közzé, hogy a Vatikán tiltakozott a lefogások ellen. A hír bejárta a világot. A Vatikán nyomban válaszolt, hogy nem tiltakozott. Ez kellett nekem. Láttam, hogy a kapcsolat fontosabb, mint az üldözöttek védelme. 1970-ben ugyanez történt. Papokat fogtak le és ítélték el - a Vatikán hallgatott.

A Mindszenty-ügyben VI. Pál elhatározta a felszámolást. 1971. április 16-án fogadta Péter János budapesti külügyminisztert. Péter azzal ment haza, hogy a pápai fogadás nagyon szívélyes légkörben folyt le. A pápa meg sem várta, hogy Péter jöjjön elő a Mindszenty-kérdéssel. Már az első negyedórán maga a pápa hozta elő azt mondván: Tudjuk, hogy ez a probléma zavarja a kapcsolatokat, de most hamarosan megoldjuk. Júniusban Zágont küldte Pestre és végül szelíden megparancsolta a bíborosnak, hogy jöjjön ki. Parancsát aggodalmaskodó, a bíborosért aggódó szószba öltöztette, de úgy, hogy ha a bíboros elutasítja, azzal vádolhatta volna, hogy megtagadta az engedelmességet.

Vedd hozzá a csak kapcsolat politikához a litvánok helyzetét. A litván katolikusok súlyos szenvedések árán állják a helyüket, VI. Pál soha, egyetlen szót nem szól érdekükben [Szerk. megj.: ugyanúgy, mint ahogyan most az iraki és nigériai keresztények érdekében sem.]. Litvániából jött a kérés: Legalább egyszer mondaná karácsonykor vagy húsvétkor litván nyelven, boldog ünnepet. Pál pápa soha nem szólalt meg eddig litvánul. Egy szava sem volt eddig a litvánokhoz, de oroszul, kínaiul stb. minden esetben szól. Az elnyomók és üldözők nyelvén kíván boldog ünnepet - mondták a hazulról jött litván üzenetben, - de a katolikus litvánokhoz nincs egy szava. Magam láttam Rómában egy falfeliratot: VI. Pál, egy szavad sincs a litván katolikusok számára? Ez sem segített. A kapcsolatok mindennél fontosabbak, és azokat nem szabad veszélyeztetni. A kommunisták viszont örülnek, hogy a semmitmondó kapcsolattal szájkosarat tettek a pápa szájára és nyírják az egyházat. Ugyanez áll Csehszlovákiára is. Hány papot ítélték el az utóbbi időben, nyírják az apácákat, sanyargatják az egyházat. Pál pápa hallgat, mert a kapcsolatban bízik.

Ki látott ilyen diplomáciát? Nem az lenne-e a helyes és a kommunisták szótára szerint is a dialektikusabb, ha a pápa teljes erővel kiállna az üldözöttek mellett, erősítené a helytállókat, és ugyanakkor hangoztatná, hogy a kapcsolatok híve? Ezt teszik a zsidók is, és tanulhatna tőlük.

⁸⁹ A Pázmány Péter által 1623-ban alapított papnevelő Bécsben mindig is az esztergomi érsek joghatósága alatt állt. Mindszenty hivatalfosztásával és egy új érsek kinevezésével az a veszély állt elő, hogy Mindszentynek a házat el kell hagynia.

Tüntetnek, kiabálnak, ha egy zsidóval történik valami a Szovjetben, és ugyanakkor sürgetik a kivándorlásokat. A kommunistákkal csak így lehet bánni. De mikor tanulják meg ezt a talján vatikáni diplomaták? Normális időben elismerem, hogy jó diplomaták a taljánok, de olyan ellenféllel, mint a kommunisták, hihetetlenül ügyetlenek és der Aufgabe nicht gewachsen. Ilyen a pápa.

Nem kétséges, hogy Lengyelországban is aláássák a tisztességes küzdelmet, feláldozzák a kapcsolatnak a lengyel Wyszyńskit és társait. Eddig egységes volt a lengyel püspöki kar, de kérdés, hogy az marad-e a jövőben, amikor látja majd, hogy hová visz a Vatikán. Tény, hogy Mindszenty elmozdítását a per 25. évfordulóján hozták nyilvánosságra – ami kérelhetetlen ízléstelenség, – de ezt az ízléstelenséget is vállalták, hogy Wyszyńskinek figyelmeztetést adjanak: Vigyázz, ne ugrálj, mert ha Mindszentyt kinyírtam, téged is kinyírlak. És ezt valóban így is értette a lengyel kommunista sajtó és rádió. A Mindszenty kinyírást úgy magyarázta: Lám, milyen fejlett és reális a vatikáni keleti politika. Őszintén keresi a szocialista országokkal a kapcsolatot, mert még az olyan akadályt is kész elhárítani, mint Mindszenty, de ez nem csak egy országra vonatkozik. És a Vatikán semmit sem szólt ez ellen a magyarázat ellen.

A vatikáni keleti politika jelenlegi formája tehát megtöri a helytállást, és mindent az erősen bizonytalan és vézna kapcsolatra épít.

Szolzszenyicin teszi Moszkvában azt, amit a Vatikánnak kellene tennie. Ő az oroszlanveremben sokkal tisztességesebb, mint a Vatikán. Solzszenyicin bátran védi az emberi értékeket, a Vatikán pedig makacsul kúszik a kommunisták karjaiba. Ki felelős ezért az ostoba politikáért? Elsősorban VI. Pál, mert ő hajszolja munkatársait, köztük az erre a politikára hajló Casarolit.

Az is szégyenletes, amit a pápa január 30-i levelében ír. Úgy tünteti fel Mindszenty bíboros üldözését és perét, mintha az kizárólag a bíboros személye ellen és nem az egyház ellen irányult volna. Szó szerint ezt írja: "Emlékezetünkbe mélyen bevésődött annak az időnek eleven és szomorú emléke, amikor éppen 25 esztendővel ezelőtt olyan pernek és elmarasztaló ítéletnek vetettek alá, amely a személyed ellen irányuló támadások csúcspontja volt és az egész világ figyelmét a támadókra irányítva, döbbsent meglepetést okozott mindenkiben". Tehát nem a magyar egyházat üldözték, hanem csak a bíborost. És ezért a személyes üldözésért az akkori hatóságokat terheli a felelősség, nem a rendszert, amely ma is üldözi az egyházat. Ez a vatikáni ócska szóáradat, amitől kavargog az ember gyomra. Szerecsenmosdatás, a bíboros küzdelmének piszkos megtépzása. Ez a vatikáni keleti politika.

Remek cikket lehet erről írni. Magam is fel fogom ilyen értelemben dolgozni. Fontos, hogy elterjedjen ez az elemzés, és rádöbbsentsen minden józanul gondolkodó embert, hogy hol tartunk a világ első erkölcsi tekintélyének politikájában.

Írjatok minél többen a bíborosnak néhány sort, de a pápának is. A magyar kereszténység ezeréves jubileumára olyan sebet ütött rajtunk, amit századokon keresztül sem lehet begyógyítani. A Szentszékre és a pápára eddig tisztelettel és megbecsüléssel gondolt a magyar nép, de most századokra eljátszotta ezt a tőkét. Ez az igazi lelkipásztori probléma a jövőben, és nem az, amelyre a pápa hivatkozik, hogy megalázó döntését igazolja."

Mit ért el az Ostpolitik?

Eördögh István⁹⁰ egyháztörténész elgondolkodtató tanulmány közölt a feni kérdésben. Ebből olvashatunk most vonatkozó részleteket. >De akkor mit ért el az *Ostpolitik*? Mindszenty és más ellenállók morális ellehetetlenítését? Az oly sokak vállalta passzív rezisztencia nevelésének tételét? Az Országos Béketanács Katolikus Bizottságának és a Magyar Püspöki Kar *Opus Pacis* szervezetének bizalmát élvező kollaboránsok, elvtelen haszonélvezők és nagyobb egyházi hivatalokra éhező párt-konszenzussal jelöltek legitimizálását? A magyar bázisközösségek tönkretételét, a római magyar felső hierarchia kanonizálását? A római magyar emigráns klérus irattárának Casaroli személyes irányításával és erőszakkal történt elkobzását, netán a dialogizáló kommunista partnernek történt kiszolgáltatását? A római Pápai Magyar Intézetnek a kiszolgáltatottságát az állami ellenőrzésű, »poloskákka« megfigyelt Via Giulia-i épületben és az intézet rektorainak a még 1951. május 19-én létrehozott Állami Egyházügyi Hivatalnak tett, mindmáig titkosított rendszeres jelentéseit, amely szervezet a kommunista minisztertanács felügyelete alá tartozott egészen a rendszerváltásnak nevezett új hatalomfelosztásig? A földalatti egyház tikos szenteléseinek demoralizálását (...) A mindmáig nem kárpótolt teológusok 24 hónapig tartó, diszkriminatív módon történt besorozását, hivatásuk és tanulmányi előmenetelük tönkretételét célzó katonai szolgálatát a nagyatádi, lenti vagy más büntető jellegű egységeknél? Vagy talán az 1964-es megegyezést követően már decemberben történt hat jezsuita, hét *Regnum Marianum*hoz tartozó és két más egyházmegyes pap letartóztatását. (...) Casaroli, mint jó diplomata, minderről nem is vesz tudomást könyvében. (...) A Casaroli-féle apológia azt viszont nem titkolta el, hogy Mindszenty, miután engedni volt kénytelen VI. Pál pápa presszióinak és az *Ostpolitik* megoldást hirdető hírnökeinek, megbánta 1971. szeptember 28-i távozását Magyarországról és lelkipurdalástól gyötrődve kijelentette: »ego debuissem mori in Hungaria (Magyarországon kellett volna meghalnom – KG)«, ami viszont az olvasó számára az *Ostpolitik* etikai csődjének autentikus minősítése.<⁹¹

⁹⁰ <https://jhnsclvn.wordpress.com/tag/eordogh-istvan-vatikani-kalvariaja/>

⁹¹ Eördögh István: Krokodilkönyvek Rómából – Casaroli bíboros: A türelem mártíromságáról. Új Hevesi Napló XI. évfolyam 8. szám – 2001. augusztus; 64.

Eördögh István

Krokodilkönnnyek Rómából
Casaroli bíboros: A türelem mártíromságáról.

Agostino Casaroli bíboros, volt vatikáni diplomata könyvet írt a közelmúltban arról, hogy a Vatikán milyen diplomáciai tevékenységet folytatott a vasfüggöny mögötti kommunista országokban 1963-1989 között. Címe: *A türelem mártíromsága. A Szentszék és a kommunista országok, 1963-1989 (Il martirio della pazienza. La Santa Sede e i paesi comunisti < 1963-1989 >, Torino, Einaudi, 2000, 335.o.)*

Achille Silvestrini bíboros bevezetője szerint, Casaroli bíboros a jelölt periódus eseményeire való visszaemlékezéseit akarta történészek és egyháziak rendelkezésére bocsátani.

A mű vélhetően az *Ostpolitik* néven ismert vatikáni egyházpolitika – azaz államérdek – utólagos tisztázása érdekében íródott, az egykori keleti blokk térségében bekövetkezett és rendszerváltozásnak elnevezett, de valójában a békés hatalomátadás árát jelentő új hatalomelosztás okozta változások kényszerítő hatása következtében.

A Szerző a könyvet – saját kifejezésével élve – „leckének szánta történelemből”.

A vatikáni *Ostpolitik* valóban jól megjegyzendő „lecke” Casaroli bíboros művével együtt, ami soha nem felejtendő, különösen azok számára, akik naiv konfesszionalizmustól indítatva képtelenek különbséget tenni a nemzeti egyház érdekeinek reális érvényesíthetősége és a katolikus egyház időleges hatalmi célokat éppúgy szolgáló kuriális egyházpolitikája között; akik az egyház iránti szeretetüktől elfogultan nem számolnak a vatikáni diplomácia presztízsét évszázadok óta őrző domináns féltékenységgel; vagy akik nem érzékelik a Szentszék ama következetes tendenciáját, mellyel a nemzeti egyházak lokális ügyeit, akár egyesek hitét is, mindig az egyetemes és nemzetek feletti egyházpolitikai érdekek szolgálatának rendeli alá.

Agostino Casaroli bíboros 1979 és 1990 között töltötte be a *secretarius intimus* mintegy ötszáz éves múlttal rendelkező hivatalát a Vatikán Államtitkársága élén (*Segretario di Stato della Città del Vaticano*).

Levéltárosi beosztásban kezdett el dolgozni 1940-től a Vatikán Államtitkárságának Rendkívüli egyházi ügyekkel foglalkozó szekciójában, és mint a Szentszék külügyeinek szakértője futott be diplomáciai karriert.

Casaroli neve 1961 márciusától ismert Közép-Kelet-Európa egyháztörténetében, amikor megkezdődtek Bécsben az Egyesült Nemzetek konferenciái a diplomáciai kapcsolatok rendezéséről, és Casaroli mint a Szentszék rendkívüli megbízottja, a konzuli bilaterális kapcsolatokról hozott nemzetközi megegyezés egyik aláírója volt, 1963-ban.

Casaroli expozícióját olvasva már az olasz nyelvű cím megértése is gondot okoz. Vita tárgyát képezheti ugyanis – amiben döntőbíró csak a bíboros lehet –, hogy az író kinek

a türelmét tartja méltónak a mártíromságra: a személye fémjelezte *Ostpolitik* kompromittálta Vatikán diplomáciai stábját vagy Mindszentyt, aki viszont már csak a túlvilágról szemlélhette hamvainak hazavitelét Mariazellből Esztergomba, ahol február 8-án ugyanazok kényszerültek meghajolni szimbólummá vált emléke előtt, akik 1971 őszén történt eltávolításában, a magyar prímás esküdt ellenségeivel karöltve üdvözölték kollaboráns és dialogizáló egyházunk virágzó jövőjének kezdetét.

Az *Ostpolitikot* kivitelező államtitkár 1990. december 1-jén történt nyugdíjaztatásával II. János Pál pápa – vélhetően – az egykor megcsúfolt elvhűség rehabilitációját kívánta csendesesen lezárni.

Casaroli műve megértéséhez az olvasónak legalább a töredékét kellene ismernie annak, amiről az egyházi diplomata nem óhajt beszélni könyvében, de a műben használt kuriális nyelvezet és kifejezésmód helyes értelmezése is külön kulcsot igényel.

A teljes igazság tudatos eltitkolása láttán kérdések merülnek fel az olvasóban, melyek közül megemlítnék néhányat a problémafelvetés szintjén.

1. Miért hallgat Casaroli a vatikáni *Ostpolitik* valós indítékairól?

Casaroli megfélekedezett utalni művében arra, hogy Mindszenty kommunizmusellenes magatartásának valódi oka, XI. és XII. Pius pápák tanításának következetes vállalása, valamint a totalitárius rendszerek börtöneiben átélt szenvedések fémjelezte élettapasztalat volt. Casaroli sajnos nem tájékoztatja arról sem az olvasót, hogy Mindszenty számára a tragédiát a Szentszék – egyébként jól ismert – egyházpolitikai alkalmazkodása jelentette a katolikus egyház temporális hatalmi érdekeinek szolgálatában, amivel spirituális küldetését vélte biztosítani. A könyv rádöbbeneti viszont az olvasót arra, hogy az elvhűsége miatt szimbólummá vált magyar prímás miért vált diplomáciai teherré a Vatikán számára. Mindszenty merev politikai rezisztenciája ugyanis éles ellentétben állt a hosszú életűnek tetsző kommunizmus láttán a rugalmas együttműködést mímelő szentszéki diplomácia politikájával, amelyben 1963-tól kapott helyet a hit és az egyház korábban szavahihetetlennek minősített és kiátkozott ellenségeivel történő dialógus.

XI. Pius, 1937. március 14-én, a *Mit brennender Sorge* enciklikával megbélyegezte a nemzetiszocializmust, valamint a rasszizmust, majd néhány nappal később a *Charitate Christi*, és főképpen az 1937. március 19.-ei *Divini Redemptoris* enciklikákban nem csupán elítélte a kommunizmus tanát, hanem megtiltotta a kooperáció bármiféle módozatát is a kommunistákkal: „a kommunizmus velejéig perverz, és megengedhetetlen, hogy bárki, akár a keresztény civilizáció megmentése érdekében is, együttműködjön vele”, mert „a kommunizmus természetéből eredően vallásellenes és a vallást a nép ópiumának tekinti”.

1949. július 13-án Alfredo Ottaviani kardinális szerkesztésében, de a Szent Officium dikasztériumának dekrétumaként szentszéki nyilatkozat jelent meg a kommunista ideológia követőinek, rokonszenvezőinek kiátkozásáról, ami azt hangsúlyozta, hogy az egyetemes egyház tanítói hivatásának tesz eleget akkor, amikor az ateizmus szociális és morális következményei ellen felveszi a harcot a nyugati vagy a keleti blokkra való tekintet nélkül. A XII. Pius inspirálta vatikáni stratégia elvárásai szerint az ateista kommunizmus határozott elítélése és ideológiájának a katolikus hittel történő összeegyeztethetlensége kötelező irányelv maradt a keleti blokk püspökei számára.

Az 1949-es kiátkozási nyilatkozat már abban a tudatban született meg, hogy a szocialista rezsimek hosszú ideig fognak tartani, ezért egyértelmű állásfoglalásra volt szükség a tudományos szocializmus képviselte ateista ideológiával szemben.

Casaroli azt is gondosan elhallgatta könyvében, hogy mennyiben érintette a Szentszék időleges hatalmi ambícióit hűen szolgáló Vatikán diplomáciai vezetőségét a Stephan Wysinski bíboros okozta egyházpolitikai válság és miben állt annak tényleges egyházpolitikai veszélye. Az esetre utaló, egyetlen árva mondatnál talán többet érdemelt volna az az 1950. április végén Rómába érkezett hír, amely szerint a lengyel prímás, még április 14-én egyezményt kötött a varsói kormánnyal, valamint az a tény, hogy néhány nappal később, április 19-én, létrehozták az Állami Egyházügyi Hivatalt is az országban.

Miután a Szentszék részéről megtörtént az ateista kommunista ideológia exkommunikációja, az első esetben fordult elő, hogy egy szocialistának nevezett kommunista országban a katolikus egyház egyezményt kössön a fennálló ateista rezsimmel. Az eset rendhagyó volt, mert az államközi kapcsolatokat az egyes országok törvényes kormányaival mindeztideig a centralizált katolikus egyházat és az Egyházi Államot jogilag képviselő Szentszék tartotta fenn diplomatai révén, a nemzetközi joggyakorlat évszázados szabályaihoz alkalmazkodva. Wysinski azonban önkényes lépésre szánta el magát, tekintet nélkül a lengyel püspöki kar konszenzusra.

Az egyháztörténelemben egyébként számos ilyen precedens volt, és az időleges hatalmi befolyásról lemondani nem óhajtó Róma mindig féltékenyen reagált. Az ír nemzeti egyház karizmatikus papjának, Daniel O'Connell (1775-1847) politikusnak, a dublini kongresszuson 1815. január 24-én elhangzott és híressé vált nyilatkozata csak egy példa a sok közül: „Katolikusnak vallom magam, de nem pápistának. Egyértelműen visszautasítom azt a tant, mely szerint a római pápa bármilyen direkt vagy indirekt hatalommal rendelkezne Írország belügyeit illetően... Sőt vallom, hogy a pápa tekintélye spirituális lényegét illetően, ha a kardinálisok testületének egyetértését vallhatja magáénak, ugyanis a lényegét érintő fegyelmi normákban a pápa nem hozhat változásokat önhatalmúan az ír püspökök beleegyezése nélkül. Tehát tagadom, hogy akár Consalvinak, vagy Quarantottinak, vagy magának a pápának is jogában állna megkövetelni tőlünk olyan utasításainak megfelelő aláírásokat és engedelmisségi aktusokat, amelyeket a szakadárak késznek mutatkoznak végrehajtani. Nagy a bizalmam Írország prelátusaiban... és ha papságunk méltatlanná válna arra a megbecsülésre, amelyet Írország magáénak tudhat, az uralkodók szolgáinak szolgálívá válna”. Befejezésül O'Connell még azt is hozzátette, hogy „Szívesebben fogadnék el instrukciókat Konstantinápolytól, mint Rómától”.

A Szentszék megdöbbenve vette tudomásul Wysinski kezdeményezését is, és akkor még gyengeséggel, szervilizmussal vádolta a lengyel püspöki kart. A szentszéki diplomácia attól félt, hogy az eset precedenst fog jelenteni más közép-kelet-európai országok egyházai számára. Ennek adott kifejezést a *La Civiltà Cattolica* 1950. december 20-ai számában, amikor tartózkodásra intette a geopolitikai térség egyházait, nehogy „ideális paradigmának” minősítsék a Wysinski-féle megegyezést.

A legsúlyosabb politikai következmény azonban mégis az volt, hogy a lengyel egyezmény meghazudtolta a Vatikán szocialista rezsimekkel szemben folytatott addigi politikáját, és egy más image-t adott a „csend egyházának”. A helyi kommunista állammal ugyanis az egyház tárgyalt a központosított egyházi állam paralizált diplomáciai testületének mellőzésével, és elismerte azt, amiért ez utóbbi engedményekben részesítette. Nem utolsó sorban jelentett aggodalmat a Vatikán számára a lengyel megegyezés nyugati közvéleményben lecsapódott hatása, tekintve azt az általános bizonytalanságot, hogy az eset egyedinek minősíthető-e, vagy a Vatikán egy új diplomáciai stratégiájáról van-e szó a keleti tömb térségében.

Wyszynski kardinálisnak később, 1951-ben, megalázó körülmények között kellett tisztázni kezdeményezését a Vatikánban, és napokig tartó várakoztatása után adhatott csak magyarázatot XII. Pius pápának a lengyel állammal folytatott egyezkedése okairól.

Casaroli sajnos nem avatja be az olvasóját ama titokba, hogy milyen következtetéseket vont le ekkor a Római Kúria, és a vatikáni diplomácia mit tanult az esetből. Az viszont biztos, hogy az esetben lehetőséget látó kúriai diplomaták ettől a pillanattól kezdve készültek fel a kommunista országokkal történő dialógus ideologizálására, a centralizált egyházkormányzat hatalmi csorbulásától való félelmükben.

A fentiek alapján talán érthetőbb, miért nem kapunk arra kérdésre sem konkrét választ a könyvben, hogy milyen egyházpolitikai megfontolások alapján kerültek a „perverz” kommunizmust valló önkényuralmi államok haszonélvezői és külszolgálatot végző diplomatái mégis a Szentszék jóindulatú figyelmébe és miért váltak váratlanul az egyház tévelygő és rebellis, de mégis megértett fiaivá? Gondolok itt például Casaroli bíboros keresztfiára, a többször nevet változtatott Száll Józsefre (dott. Giuseppe Szall), aki 1970-ig Rómában szolgált mint magyar nagykövet, és akit a *La Repubblica* római napilap 1981. május 22-i száma a P-2 szabadkőműves páholy tagjai között tüntet fel, Faragó Jenő (A P-2 páholy titkai, Ifjúsági Lap és Könyvkiadó, 1985, 58-59.o.) könyve szerint pedig tagsági igazolványának száma az 1702-es volt, sorrendben az 524. Száll, az ellene 1970-ben Magyarországon emelt vádak elől azonnal Olaszországba menekült, ahol köztisztviselőként él Milánóban és jómódú polgár, de kommunista múltját és meggyőződését mindmáig büszkén vállalja, természetesen Casaroli árnyékában.

2. Miért a dialógus, és miért nem a kiátkozás?

A nemzetközi diplomáciai kapcsolatok rendezése céljából 1961-ben és 1963-ban zajlottak az Egyesült Nemzetek multilaterális tárgyalásai Bécsben, amelyeken a Vatikán is részt vett, mert a szentszéki diplomácia 1815-ben nehezen restaurált nemzetközi státusa forgott kockán.

A Szentszék félhivatalos lapja, a *L'Osservatore Romano* 1963. március 5-én felvetette annak lehetőségét, hogy a Vatikán diplomáciai kapcsolatok hiányában konzuli képviselőkkel törekedne együttműködni a vitás kérdések békés megoldásában. König kardinális az *Orizzont*-ban 1963. szeptember 25-én közzétett nyilatkozatával nem zárta ki, hogy a Vatikán a konzuli kapcsolatok esetleges létrehozásával fogja rendezni viszonyát a szocialista országokkal. A kis vatikáni *affaire sikere* – ami azonban a karriervágyát gondosan leplezni tudó Casaroli koordinálta külügyi szekció számára létfontosságú kérdés volt – nemcsak a nyugati delegációk támogatásától, hanem a szocialista országok hozzájárulásától is függött. Ez utóbbi pedig függvénye volt a Róma és a Moszkva közti enyhülés folyamatának, ami már 1956. augusztus 21-én megkezdődött az Olaszországhoz rendelt szentszéki nagykövetségen, ahol létrejött az első formális kapcsolat a vatikáni és a szovjet diplomáciai képviselő között.

A konzuli bilaterális kapcsolatokról Bécsben született nemzetközi megegyezések értelmében 1963. áprilisában kezdődtek el az első vatikáni diplomáciai missziók Magyarországon, nevezetesen König bécsi kardinális budapesti látogatásával, aki XXIII. János megbízásából Mindszenty kardinális helyzetére volt hivatott megoldást keresni. Az amerikai nagykövetség budapesti székházába még az 1956-os forradalom leverése után menekült Mindszenty azonban a Vatikán nem ismerte a valóságot, és az amerikai nagykövetségről, azaz „Magyarországról történő eltávolítása hibás kezdeményezés lett

volna a vatikáni diplomácia részéről, amely csupán a kommunista magyar kormánynak jelenthetett előnyt, a magyar katolikus egyháznak pedig csak súlyos károkat”.

A vatikáni diplomácia Bécsben elért nemzetközi sikereinek tehát a Mindszenty-féle kommunistaellenes *image* tönkretétele volt az ára, amiben a szentszéki diplomácia a partner szerepét vállalta Magyarország kommunista kormányával, a csend egyházát egyedül üdvözíthető dialógusra való hivatkozással. A Szentszék diplomáciai pozíciójának a vasfüggöny mögött történt konszolidációjáért az árat a XI. és XII. Pius tanítását következetesen valló Mindszentynek és követőinek kellett megfizetniök, azaz a politikailag megosztottá vált magyar egyháznak.

A konzuli kapcsolatok nemzetközi egyezményének aláírása után és Franz König bécsi érsek előkészítő misszióját követően, 1963 májusában Casaroli prelátust Magyarországra, majd Csehszlovákiába küldte a Szentszék, akinek május 3-án Mindszenty, és május 13-án Josef Beran makacs ellenállókát kellett „jobb belátásra” bírnia. Meglátogatásuk ürügyén a korábban még „velejük perverznek” minősített, kommunista ideológiát valló ateista kormány képviselőivel a Vatikán most már párbeszédet kezdeményezett, az emlékező szerint a magyar és a csehszlovák egyház kontinuitásának, sorsának felvirágoztatása érdekében, de Casaroli valójában a szentszéki diplomácia nemzeti egyházak feletti dominanciájának biztosításán dolgozott, a római kúria központosított egyházpolitikáját szolgálva.

Casaroli arról ugyan beszámol könyvében, hogy az 1963. május 16-i audiencia alkalmával a már halálosan beteg XXIII. János pápa óva intette a missziójáról visszatért munkatársát bármilyen további elsieltett lépéstől, miután értesült Mindszenty és Beran kifejezett bizalmatlanságáról a szentszéki küldött iránt, de arról már nem beszél, milyen halaszthatatlanul sürgős indokok készítették mégis az 1963. június 21-én megválasztott VI. Pál pápát a Vatikán és a Magyarország közti megegyezésre, 1964. szeptember 15-én. A megegyezés első volt a Szentszék és egy keleti szocialista ország között, de hiteles szövegét évtizedekig titok fedte, és elsőként csak azok a kiváltságos budapesti szakértők férhettek hozzá, akik a magyar hierarchia részéről elfogadottak voltak és maradtak is mindmáig az ország szakmailag ugyan minősítés nélküli, de hangadó egyháztörténései.

3. Miért hallgatott a kommunizmusról a II. vatikáni zsinat?

Az egyháztörténész ugyancsak hiába keres választ Casaroli művében néhány olyan fontos kérdésre, mint például: vajon mennyiben függött össze az *Ostpolitik* a II. vatikáni zsinat tevékenységével, és ellenkező esetben mennyiben volt idegen attól; vagy talán éppen az *Ostpolitik* kúriai diplomatái befolyásolták a zsinati határozatokat a kommunizmus kérdésében, az egyetemes egyház konszenzusától függetlenül elkezdett egyházpolitikai kezdeményezéseik hosszú távon történő igazolására?

XXIII. János pápa az 1962. február 2-i *Consilium diu motu proprio*jával október 11-re hirdette meg a II. vatikáni zsinat megnyitását.

A kommunizmus elítélésének kérdése súlyos problémaként merült fel a katolikus egyház és világ kapcsolatának pasztorális irányelveit előkészítő zsinati okmány, a *Gaudium et spes* konstitúció kidolgozása folyamán. Ez a dokumentum a *De Ecclesián* dolgozó hetes albizottság tollából került ki, amelynek tagjai (Michael Browne, Paul-Émile Léger, Franz König kardinálisok, valamint Pietro Parente, André-Marie Charue, J. Schröffer, Gabriel-Marie Garrone püspökök) közül Garrone volt a tényleges ideológiai irányító a zsinat harmadik periódusában, aki viszont az új pápa, VI. Pál kitüntetett bizalmát élvezte és állandó személyes kapcsolatban állt vele a zsinat befejezéséig.

Garrone, Toulouse érseke, 1965. november 15-én számolt be a zsinati atyáknak a *Gaudium et spes* konstitúció kritériumairól, amelyek között irányadó volt a XXIII. János-féle kitekintés és nyitás. Az ülés utolsó részén viszont feszültté vált a hangulat, mert a kommunizmus egyházat és hitet fenyegető jelenségéről nem szólt a dokumentum, aminek egy speciális albizottság keretében történő tanulmányozását a 17 püspök kérte korábban. Egyes ülésező atyáknak úgy tűnt, hogy a zsinat – felső akaratra – a kommunizmus kérdésének tárgyalását igyekszik megkerülni. Ezért Luigi Carli, Segni püspöke, fellebbezést nyújtott be még 1965. november 15-én, és számos püspökre hivatkozva határozott zsinati állásfoglalást kért a kommunizmus elítélésének kérdésében.

Carli fellebbezését maga VI. Pál elemezte, és döntéséről bizalmasa, Garrone tájékoztatta az atyákat, 1965. december 2-án, pontosítva, hogy a zsinat pasztorális céljaival nem összeegyeztethető a kommunizmus formális elítélése, ami ellenkezne úgy XXIII. János, mint VI. Pál pápák e kérdésben történt állásfoglalásával is. Nem véletlenül fogalmazódott meg már akkor egyesek részéről, hogy eme tartózkodó magatartásra Eugène Tisserant kardinális Nikodim orosz metropolitának Metzben tett szóbeli ígérete volt a magyarázat, amely szerint a zsinat nem fogja formálisan elítélni a kommunizmus. Tisserant ígérete volt ugyanis annak a feltétele, hogy kommunista országok engedélyezzék a meghívott egyháziak zsinati részvételét. Való igaz, hogy a moszkvai patriarkátus két képviselője már a zsinat megnyitása után egy nappal Rómában volt, míg az ukrán származású atyák megdöbbenésére Josef Slipyj érsekük még mindig szibériai börtönében sínylődött.

Az *Ostpolitik* tehát a szentszéki diplomácia zsinatfeletti államérdeke volt, amelyet érvényesíteni tudott úgy a zsinati határozatokban, mint nemzetközi kapcsolataiban, sikeresen valósítva meg utólagosan a zsinati konszenzus törvényesítő látszatát. A Szerző arról sem informál, hogy milyen szerepet játszott a zsinat befolyásolásában ő maga és ama kúriai exponensek, akik reménykedtek a könyvében felcsillantott „nem ateista kommunizmus”, magára mindmáig várható hajnalának illuzórikus felragyogásában.

4. Miért a párbeszéd és miért nem a mártíromság?

A Krisztus utáni három évszázad véres üldözései ellenére a kereszténység terjedésének elsődleges oka az első keresztények heroikus, megalkuvást nem ismerő, hitükért az életüket adó, és az egzisztenciális pozícióföltés kétértelmű alkudozásaitól mentes tanúságtevő magatartás volt. Elég Q.S. Florens Tertullianus (160-220) nagy latin író *Ad martyres* művére, vagy a pogány prokonzulokhoz intézett szavaira emlékezni: „*Cruciate, torquete, damnate, atterite nos; ...plures efficimur, quotiens metimur a vobis, semen et sanguis Christianorum.*”. C. Firmiano Lattanziano, neves afrikai orátor pedig azt írja általános értelemben a vallásüldözésről a *Divinae institutiones* című művében, hogy: „*Augetur religio Dei, quanto mais premitur.*”

A keresztényüldözések évszázados tapasztalatain alapuló egyházatyák bölcsessége mellett Casaroli érvelése eltölpül akkor, amikor figyelmen kívül hagyva az első keresztény iskolák tanítása szerinti Mindszenty-féle figyelmeztetést – „Magyarország nem a legmegfelelőbb hely a kommunistákkal történő párbeszéd megkezdésére” – mégis tárgyalásokat folytatott a Szentszék nevében Budapesten, 1963. május 7-9. között, sőt az 1964. szeptember 9-től 14-ig tartó tárgyalássorozatot követően megegyezést is kötött szeptember 15-én a magyar kommunista párt érdekeit szolgáló állami képviselőkkel.

A katolikus tömegek számára mindmáig ismeretlen tartalmú megegyezés napjainkban is érezhető szakadást credmőnyezett a hívő magyar társadalom soraiban.

Kommunizmussal szemben rezisztens egyháziak és civilek hithű tanúságtétele ugyanis szinte nevetségessé vált, hiszen miért a börtön, a zaklatás, az üldözés, az állásnéküliség, vagy az emigráció vállalása, amikor a vallás esküdt ellenségeivel dialogizáló békepapsággal maga a Szentszék parolázott. Casaroli első tárgyalópartnere az a Brezanóczy Pál egri apostoli kormányzó volt a magyar hierarchia részéről, akit az ateista Magyar Népköztársaság Zászlórendjének II. fokozatával tüntetett ki érdemeiért, 1962. január 24-én.

Casaroli maga is elismeri a 72. oldal 2. bekezdésében, hogy „a tárgyalások hasztalanok voltak”, mert „a kommunizmusnak határozott, vitathatatlan stratégiája volt a vallás és az egyház ellen”, a „dialógus pedig pontosan a Szentszék akadályozta meg, hogy nyilvánossá tegye a szocialista országokban elnyomott egyház helyzetét”.

De akkor mit ért el az *Ostpolitik*? Mindszenty és más ellenállók morális ellehetetlenítését? Az oly sokak vállalta passzív rezisztencia nevetségessé tételét? Az Országos Béketanács Katolikus Bizottságának és a Magyar Püspöki Kar *Opus Pacis* szervezetének bizalmát élvező kollaboránsok, elvtelen haszonélvezők és nagyobb egyházi hivatalokra éhező párt-konszenzussal jelöltek legitimizálását? A felelősségvállalástól és a döntésektől rettegő, egyéniségeket nélkülöző jelöltek legitimizálását? A magyar bázisközösségek tönkretételét? A római magyar felső hierarchia kanonizálását? A magyar bázisközösségek tönkretételét? A római magyar emigráns klérus irattárának Casaroli személyes irányításával és erőszakkal történt elkobzását, netán a dialogizáló kommunista partnernek történt kiszolgáltatását? A római Pápai Magyar Intézetnek a kiszolgáltatottságát az állami ellenőrzésű, „poloskákka” megfigyelt Via Giulia-i épületben és az intézet rektorainak a még 1951. május 19-én létrehozott Állami Egyházügyi Hivatalnak tett, mindmáig titkosított rendszeres jelentéseit, amely szervezet a kommunista minisztertanács felügyelete alá tartozott egészen a rendszerváltásnak nevezett új hatalomfelosztásig? A földalatti egyház titkos szenteléseinek demoralizálását, melyekről érthetően máig sem születtek kutatási eredmények a kollaboráns magyar hierarchiát kiszolgáló, minősítés nélküli, de egyháztörténészeknek tituláltak tollából? A mindmáig nem kárpótolt teológusok 24 hónapig tartó, diszkriminatív módon történt besorozását, hivatásuk és tanulmányi előremenetelük tönkretételét célzó katonai szolgálat a nagyatádi, a lenti vagy más büntető jellegű egységeknél? Vagy talán az 1964-es megegyezést követően már decemberben történt hat jezsuita, hét *Regnum Marianum*hoz tartozó és két más egyházmegyés pap letartóztatását, Folytathatnánk még a kérdéses eredmények sorát.

Casaroli, mint jó diplomata, minderről nem is vesz tudomást könyvében. Románia egyházpolitikai eseményei pedig teljesen kimaradtak a tizenkét fejezetes munkából ugyanúgy, ahogy a vatikáni diplomácia sem szentelt különösebb figyelmet a romániai katolikusok évszázados hithűségének II. János Pál pápa legutóbbi romániai látogatása során.

Ezek után fel sem merjük tételezni, hogy netán pontosan azért maradt ki Románia egyházpolitikai profiljának tárgyalása, mert az 1949. június 26-án letartóztatott Márton Áron püspök és a mintegy 1 154 000 romániai magyar katolikus, vagy éppen az unitáriusok kálváriájáról kellett volna megemlékeznie abban a geopolitikai térségben, ahol eme egyházak legújabbkori sorsa mintha ugyancsak alku tárgyát képezné az ortodoxiával történő vatikáni dialogizálásnak?

A Casaroli-féle apológia azt viszont nem titkolta el, hogy Mindszenty, miután engedni volt kénytelen VI. Pál pápa presszióinak és az *Ostpolitik* megoldást hirdető hírnökeinek, megbánta 1971. szeptember 28-i távozását Magyarországról és lelkipurdalástól gyötörödvé kijelentette: „*ego debuissem mori in Hungaria*”, ami viszont az olvasó számára az *Ostpolitik* etikai csődjének autentikus minősítése.

A vatikáni keleti politika kritikája

Adriányi Gábor összegző megállapítása is rámutat a magyarországi katolikus egyház hanyatlásának valódi okaira.

„Az egyház gúzsbakötése tökéletes volt. És mit tett ez ellen Casaroli? Semmit. Az agrément (1964. szeptember 15 – KG) bebetonozta ezeket az állapotokat. A békepapi mozgalmat, amely az egyházat megosztotta és belülről emésztette, az egyezés nem számolta föl. Igaz, a pártállam nem támogatta a békepapi mozgalmat olyan mértékben, mint azelőtt, de erre már nem is volt szüksége, mivel az Egyházügyi Hivatal és az államvédelem minden egyházi helyen elegendő kollaboránssal rendelkezett, akik szabadon vagy kényszerítve a hatóságok kívánságának készségesen engedelmeskedtek. A békepapi mozgalomról Casaroli a magyar egyházzal kapcsolatban, emlékirataiban még csak említést sem tesz.”⁹²

Az egyháztörténelemben negatív unikumnak számít az, hogy a magyar egyházat az ellenségei belülről, annak saját püspökeivel próbálták tönkre tenni – sok esetben maguk a püspökök végezték el az egyházüldözőkre szabott munkákat. Ismét csak Adriányi Gábor történész szavait idézve: „A Kádár-korszak utolsó éveitől már az erőviszonyok megváltozására és az Egyház nagyobb mozgásszabadságára utalnak. De mindezek a pozitív jelek (...) a magyar katolicizmuson belül nem tudták elfeledtetni, hogy a katolikus Egyház talajt veszített a társadalomban, és egyre gyorsabban, erőteljesebben zsugorodott. Úton volt afelé, hogy az egykor imponáló nagyságából kisegyházzá váljék. A Kádár-korszak végén el is érkezett ide.”⁹³

Az alábbiakban Adriányi Gábor egy másik írásából olvashatunk, amiben jogos kritikát fogalmaz meg a vatikáni keleti politikával szemben, egy közelmúltban megjelent könyv ajánlására reagálva.⁹⁴

„Előre bocsátom, hogy 1961 szeptembere és 1963 júliusa között Rómában a Pápai Magyar Intézet tagja, Zágon József, Mester István preláthusok gondozottja voltam, és akit később, mint a bonni egyetem tanárát Mester Pistához, Csertő Sándorhoz barátság is fűzött. Ez még el is mélyült, mert római atyai barátomat, Nyisztor Zoltánt évenként rendszeresen felkerestem. Akkor ott megismertem az egész magyar római kolóniát, köztük Kada Lajost is, akit később Bonnban, mint uditoret /vendéghallgatót – KG/ látogattam. Volt bőven alkalmam a Vatikán által képviselt keleti politikát /Ostpolitik/ megismerni.

Előre kell bocsátanom azt is, hogy én Nyisztor Zoltán nyomában különbséget teszek az apostoli Péteri Tanítóhivatal és a vatikáni kúria, vagyis az Egyház adminisztratív igazgatói hivatala között, ami utóbbiba a napi politika is beleszólhat. Hogy milyen mértékben mikor és hányszor, erre, mint egyháztörténész, egyetemi tanár számtalan példát tudok felhozni a középkortól a reneszánszon és a 18-19. századon át a jelenkorig. Más szóval a Vatikán /nem a Péteri Tanítóhivatal, még ha az Apostoli Szentszék nevében is/ keleti politikáját /Ostpolitik/ én egy teljesen félresikerült, szerencsétlen politikai döntésnek tartom, amit ugyan lehetett vallási érvekkel álcázni /„a hívek szükséglete kívánja, azaz lelki okok szólnak mellette”/, de lényegében kiszolgáltatta az Egyházat a kommunista egyházüldözésnek.

Mi is történt? A Vatikánnak meg kellett tapasztalnia, hogy az 1945 után keletkezett ún. szocialista államokban is, mint a Szovjetunióban, az állami hozzájárulás nélkül kinevezett és szentelt püspököket az államvédelem lefogta, elítélte és az Egyházból kikapcsolta. Így lépett a Vatikán kompromisszumra: hogy az egyházi hierarchiát életben tartsa, hajlandó volt a püspökjelölteket a kommunista államvezetéstől elfogadni. Hiába voltak tárgyalások, Miklós

⁹² Adriányi Gábor: A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 62-64.

⁹³ Adriányi Gábor: A Katolikus Egyház története a 20. században Kelet-, Közép-kelet és Dél-Európában. Kairosz Kiadó, 2005. 197-198.

⁹⁴ Magyar Egyházi Hírek 1975-1984. Ahogy Mester István látta Rómából. METEM, Budapest, 2024

Imre, az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke, a titkosrendőrség ezredese így nyilatkozott: »Ha a Vatikán 25 püspökjelöltet kér tőlünk, megteesszük, de a 25-ik jelölt is a mi emberünk lesz.«

Számításom szerint 1949 és 1989 /politikai fordulat/ között Magyarországon 58 püspök lett kinevezve. Ezek közül egyesek többször is, például Paskai háromszor /Veszprém, Kalocsa, Esztergom/. Az 58 püspök közül bizonyíthatóan 35 volt fedőnévvel ellátott, beépített ügynök, köztük három konkubinárius /ágyasságban élő – KG/ pap, hárman közülük ráadásul még az államvédelem titkos munkatársa is. Ezek az ügynök-püspökök azután készségesen végrehajtották egyházmegyéikben a kommunista párt egyházpolitikai határozatait, vagyis az egyházüldözés eszközeivé váltak. A katolikus Egyház kétezer éves története során ilyen mélyre még nem sülyedt: az egyházüldözést maguk a papok, a püspökök hajtották végre. És ebbe a Vatikán belement!

Fábián Árpád, Cheli érsek magyar tolmácsa beszélgetések során használta az államvédelemtől kapott lehallgató készüléket, sőt kijelentette, ha az érsek őt titoktartásra feleketi, nem tartja be esküjét.⁹⁵ És Fábiánból még szombathelyi püspök is lett!

A magyar katolikus Egyház helyzete példátlan az egész ún. Ostblockban. Voltak a többi csatlós államban is – mint a Baltikumban, Lengyelországban, Csehszlovákiában, Romániában, Kelet-Németországban⁹⁶ – kommunista állami beavatkozások az Egyházba, de nem olyan mértékben, mint Magyarországon. Nem véletlenül mondta egyszer Casaroli érsek, hogy a magyar részleges megállapodást a Szentszék nem tartja mintának más szocialista ország irányába.

Mint ismert, a Vatikán 1989-ben arra kérte a magyar államot, hogy az 1964-es részleges megállapodás iratait 75 évre zárolja. Kérdés: ha a Vatikánnak nincs mit eltitkolni, nincs mit szégyellni, akkor miért kell az iratokat titkosítani? Nyilván vannak benne olyan részletek, amelyek nem válnak a Vatikán dicsőségére. Amikor 1969-ben Csertő Sándor a Szent Officium főügyésze lett, a magyar kormány tiltakozott Csertő kinevezése ellen azzal a megokolással, hogy az egyezményben megállapodtak abban, hogy az emigrációs papság semmiféle vatikáni hivatalban nem érvényesül. Sőt, konzekvenciákkal fenyegettek. Így vált ismertté, hogy miért nem lett Mester István címzetes püspök vagy érsek, holott a Kongregációjában minden hivatali elődje és utódja az lett.

Érsek úr⁹⁷ a könyv ajánlásában az akkori magyar főpásztorokat „fehér vértanúkra” vagy „gyenge, bukdácsoló, esetleg naiv, kis lépéseket próbáló” püspökök csoportjára osztja /8. oldal első bekezdés/.⁹⁸ Ez a megállapítás téves. Mert a második csoportban voltak ugyan jóindulatú gyengék is, de a beépített ügynökök a kommunista egyházellenes intézkedések készséges, mindenre elszánt és mindenre hajlandó végrehajtói voltak. Őket nem lehet felmenteni és egy semleges csoportba osztani.

⁹⁵ Gabriel Adriányi: Der ungarische katholische Episkopat im Würgegriff des kommunistischen Staatssicherheitsdienstes – Die Kehrseite der vatikanischen Ostpolitik (1946-1989). In: Ungarn Jahrbuch – Zeitschrift für interdisziplinäre Hungarologie. Band 37 Jahrgang 2021. Verlag Friedrich Pustet Regensburg 2022. 217-244. Az eredeti német nyelvű közleményből magyarra fordította és további jegyzetekkel ellátta: Krajsovszky Gábor https://www.eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_szemin_137.pdf

Adriányi Gábor: A magyar katolikus püspöki kar a kommunista állambiztonsági szolgálat szorításában A vatikáni Ostpolitik árnyoldala (1946-1989)

⁹⁶ A kelet-német Püspöki Kar 1960. évi bátor hangvételű pásztorlevele:

https://www.eucharisztikuskongresszus.hu/szemin_116.html

⁹⁷ Pintér Gábor érsek, apostoli nuncius – a könyvhöz ő írta az ajánlást, névvel együtt szerepel benne.

⁹⁸ „Ugyan ki vonhatná kétségbe Mindszenty József bíboros hősiességét, tökéletes önátadását, az Egyházhoz és a népéhez való hűségét, »fehér vértanúságát«? Ugyanakkor ki állíthatná, hogy más főpásztorok, akik emberileg kevésbé voltak képesek egy totális »ellenállásra«, fizikai, pszichés és lelki szenvedéseik közepette, sokszor talán bukdácsoló, esetlen, megalkuvó(nak tűnő), okos vagy éppen naiv »kis lépéseikkel«, ne járultak volna hozzá jelentősen, hogy a marxista-ateista ideológia diktatúráinak halálos támadásait Isten Egyháza túlélhette a kommunizmus minden országában.”

Azon kívül az Érsek úr az ügyet a diplomáciával menti /9. oldal első bekezdés/.⁹⁹ Erre én azt válaszolom: az üdvözítő az apostolokat az evangélium hirdetésére küldte /Mt 28,19./, nem pedig diplomáciai munkára. A vatikáni diplomáciának is van határa, meddig mehet el. Az Ostpolitikkel azonban már átlépte a megengedhető tolerancia határait, lásd a konzekvenciákat.

Manapság az Ostpolitik védői képesek még XVI. Benedek pápa ítéletét is tagadni. Pedig ő 2016-ban így nyilatkozott:¹⁰⁰ <Világos volt, hogy Casaroli politikája [Agostino Casaroli bíborost tekintették a Vatikán keleti politikája tervezőjének XXIII. János és VI. Pál alatt; 1979 és 1990 között Karol Wojtyła bíboros államtitkára volt], bármennyire is jó szándékú volt, alapvetően kudarcot vallott. II. János Pál új irányvonala saját élő tapasztalataiból, az ezekkel a hatalmakkal és erőkkal való kapcsolatából eredt. Természetesen akkoriban nem lehetett abban reménykedni, hogy ez a rendszer hamarosan összeomlik. De világos volt: ahelyett, hogy kompromisszumokkal próbálnánk ezt összeegyeztetni, határozottan szembe kell szállni vele. Ez volt II. János Pál alapvető felismerése, amelyet én is osztottam.>”

⁹⁹ „Agostino Casaroli bíboros, a Vatikáni Ostpolitik megalkotója, a »türelem vértanúságának« nevezte a »kis lépések politikáját«, az egykori szovjet blokk országaival kialakított viszonyt. Ezzel kapcsolatban a Reuters hírügynökségnek adott interjújában, 2022. július 4-én, Ferenc pápa a következőket mondta: »Sokan sok mindent mondtak XXIII. János, VI. Pál és Casaroli ellen, de a diplomácia ilyen. A zárt helyzettel szemben a lehetséges, nem pedig az ideális utat kell keresni. A diplomácia a lehetséges művészete, és a lehetséges valóságga tétele.«”

¹⁰⁰ Haben Sie die „Ostpolitik“ des Papstes aktiv begleitet?

Wir haben darüber gesprochen. Es war klar, dass die Politik von Casaroli [Kardinal Agostino Casaroli galt als Architekt der vatikanischen Ostpolitik unter Johannes XXIII. und Paul VI.; er war unter Karol Wojtyła von 1979 bis 1990 Kardinalstaatssekretär], so gut sie auch gemeint war, im Grunde gescheitert war. Die neue Linie von Johannes Paul II. kam aus seiner eigenen, lebendigen Erfahrung, aus dem Kontakt mit diesen Mächten und Kräften. Natürlich konnte man damals nicht hoffen, dass dieses Regime bald zusammenbricht. Aber klar war, dass man, anstatt zu versuchen, es mit Kompromissen versöhnlich zu stimmen, ihm stark gegenüberstehenden muss. Das war die Grundeinsicht von Johannes Paul II., die ich geteilt habe.

Benedikt XVI. Letzte Gespräche. Ed. Peter Seewald. Dromer Verlag 2016. 198.

Magyar fordításban:

Aktívan kísérte a pápa "keleti politikáját"?

Beszéltünk róla. Világos volt, hogy Casaroli politikája [Agostino Casaroli bíborost tekintették a Vatikán keleti politikája tervezőjének XXIII. János és VI. Pál alatt; 1979 és 1990 között Karol Wojtyła bíboros államtitkára volt], bármennyire is jó szándékú volt, alapvetően kudarcot vallott. II. János Pál új irányvonala saját élő tapasztalataiból, az ezekkel a hatalmakkal és erőkkal való kapcsolatából eredt. Természetesen akkoriban nem lehetett abban reménykedni, hogy ez a rendszer hamarosan összeomlik. De világos volt: ahelyett, hogy kompromisszumokkal próbálnánk ezt összeegyeztetni, határozottan szembe kell szállni vele. Ez volt II. János Pál alapvető felismerése, amelyet én is osztottam.

XVI. Benedek Utolsó beszélgetések Peter Seewalddal. Szent István Társulat, Budapest, 2016. 200.

Lásd ehhez még a következő forrásokat is:

Amikor a katolikus Egyház az elnyomók oldalán állt I-V.

https://www.eucharisztikuskongresszus.hu/DA_szemin_107.html

https://www.eucharisztikuskongresszus.hu/MG_szemin_108.html

https://www.eucharisztikuskongresszus.hu/szemin_109.html

https://www.eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_szemin_110.pdf

https://www.eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_szemin_111.pdf

Lénárd Ödön: Koncentrált támadás a „hallgató egyház” ellen I-IV.

https://vigilia.hu/pdfs/Vigilia_1991_06_facsimile.pdf#page=4

https://vigilia.hu/pdfs/Vigilia_1991_07_facsimile.pdf#page=30

https://vigilia.hu/pdfs/Vigilia_1991_08_facsimile.pdf#page=29

https://vigilia.hu/pdfs/Vigilia_1991_09_facsimile.pdf#page=53

Lénárd Ödön: Erő az erőtlenségben

<http://www.ppek.hu/k156.htm>

Tartalomjegyzék

Az utolsó napok – Mindszenty bíboros halála, temetése	2
Mindszenty József halála	2
Szellemi végrendelete	3
Búcsúztatás a Stephansdombban, a máriacelli temetési beszéd és az Ostpolitik	6
Szőke János atya visszaemlékezése a máriacelli temetésre	6
Mindszenty bíboros boldoggá avatásáról	8
Werenfried van Straaten: Szentet jöttünk temetni	8
Imameghallgatások, csodás események, csodák	13
Mindszenty József halála utáni tisztelete	14
Utódok a prímási székben	17
A pápa magyarországi látogatása előtt	17
Stefano Bottoni tanulmánya	20
A boldoggá- és szentté avatás egyik volt hátráltató tényezője	21
Mindszenty bíboros boldoggá- és szentté avatásáért	22
A vatikáni keleti politikáról	24
Fábián Károly levele Adriányi Gábornak	24
Mit ért el az Ostpolitik?	27
A vatikáni keleti politika kritikája	35